

Vriendschap opent een nieuwe wereld

Onderzoek naar Best Buddies projecten
voor Turkse en Marokkaanse jongeren
met een lichte verstandelijke beperking

Diane Bulsink
Marjan de Gruijter

Vriendschap opent een nieuwe wereld

*Onderzoek naar Best Buddies projecten
voor Turkse en Marokkaanse jongeren
met een lichte verstandelijke beperking*

Diane Bulsink
Marjan de Gruijter

Met medewerking van Tara Jibodh

September 2013

Inhoud

Conclusies en aanbevelingen

1	Inleiding	13
2	Gegevens over het aantal Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB	19
2.1	Aantal mensen met verstandelijke beperking in Nederland	19
2.2	Aantal jongeren met verstandelijke beperking in Nederland	20
2.3	Aantal allochtone jongeren in Nederland	21
2.4	Aantal Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB in Nederland	21
2.5	Conclusies	22
3	Literatuuronderzoek naar de sociale situatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB	23
3.1	Sociale situatie van mensen met een verstandelijke beperking	23
3.2	Sociale situatie van jongeren met een verstandelijke beperking	25
3.3	Sociale situatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking	26
3.4	Conclusies	27
4	Literatuuronderzoek naar maatjesprojecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB	29
4.1	Allochtone jongen en vrijwillige hulpverlening	29
4.2	Maatjesprojecten	29
4.3	(Maatjes)projecten gericht op vriendschap voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB	30
4.4	Conclusie	31
5	Turkse en Marokkaanse deelnemers aan Best Buddies	33
5.1	Werving van de respondenten en methode	33
5.2	Achtergrondgegevens van de deelnemende jongeren	34
5.3	Dagbesteding en sociale contacten	34
5.4	Deelname aan Best Buddies	35
5.5	Etnische afkomst en geslacht buddy	36
5.6	Achtergrondgegevens van de studenten die buddy waren	37
5.7	Deelname aan Best Buddies	37
5.8	Etnische afkomst en geslacht jongere	39
5.9	Ideeën over Best Buddies projecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren	40
5.10	Conclusies	42

6	Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB die niet aan Best Buddies deelnemen	43
6.1	Werving van de respondenten en methode	43
6.2	Achtergrondgegevens van de respondenten	44
6.3	Dagbesteding	46
6.4	Sociale contacten	46
6.5	Behoeftte aan een buddy	48
6.6	Kenmerken van een buddy	49
6.7	Conclusies	50
7	Studenten die niet aan Best Buddies deelnemen	51
7.1	Werving van de respondenten en methode	51
7.2	Achtergrondgegevens van de respondenten	51
7.3	Vrijwilligerswerk doen: interesse in Best Buddies?	53
7.4	Redenen om wel of niet aan Best Buddies te willen deelnemen	54
7.5	Hoe zijn Turkse en Marokkaanse studenten het best te bereiken?	55
7.6	Voorkeur voor een maatje en waarmee rekening te houden	56
7.7	Conclusies	57
8	Raadpleging experts	59
8.1	Experts over de leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB	59
8.2	Experts over Best Buddies en Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB	61
8.3	Conclusies	63
	Literatuur	65
	Bijlagen	
1:	Inrichting en uitvoering literatuursearch	69
2:	Werving van de jongeren	71
3:	Werving van de studenten	73
4:	Tabellen enquête onder studenten	75
5:	Verslag expertmeeting	77
6:	Verslag van interview met Aysel Disbudak	89

Conclusies en aanbevelingen

Best Buddies Nederland wil het leven van mensen met een lichte verstandelijke beperking verrijken door vriendschap. Deze non-profitorganisatie koppelt jonge mensen (van 16 tot en met 35 jaar) met een verstandelijke beperking in een een-op-een relatie aan studentvrijwilligers (van 16 tot en met 25 jaar). Het belangrijkste doel hierbij is het vergroten van het sociale netwerk van de jongeren met een verstandelijke beperking. Daarmee verkleint de kans op sociaal isolement en vereenzaming. Sinds de oprichting zijn 3500 matches tot stand gekomen. Best Buddies blijkt echter nauwelijks allochtone jongeren te bereiken.

Er is in Nederland weinig bekend over de leefsituatie van allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Best Buddies Nederland wil met dit onderzoek een beter inzicht verwerven in de betekenis die zij zouden kunnen hebben voor allochtone jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking. Het onderzoek werd mogelijk gemaakt dankzij de Helffer Kootkar prijs van het Oranje Fonds.

Conclusies

Geen cijfers over het aantal allochtone jongeren met een LVB

Er bestaan in Nederland geen cijfers over het aantal personen met een lichte verstandelijke beperking (LVB). Daarom zijn er ook geen cijfers over het aantal *jongeren* met een dergelijke beperking. In een schatting uit 2006 wordt gesproken van 10.000 jongeren met een lichte verstandelijke handicap tussen de 15 en 24 jaar in Nederland. Het is niet te zeggen hoeveel *allochtone* - of de onderzoekspopulatie van dit onderzoek: Turkse en Marokkaanse - jongeren zich hieronder bevinden. Experts denken dat het aandeel Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking hoger is dan dat van jongeren in het algemeen. Onderzoekers wijzen op het onvoldoende herkennen en signaleren door onbekendheid met een lichte verstandelijke beperking en op het bestaan van huwelijken binnen de familie. Dat vergroot de kans op het krijgen van een verstandelijk beperkt kind.

Er is geen betrouwbaar cijfermateriaal over Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Volgens de geïnterviewden

en betrokken experts bij ons onderzoek, krijgt deze groep daarom niet de aandacht die ze nodig heeft.

Weinig literatuur over de leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB

Naast het cijfermateriaal hebben we gekeken naar informatie over de leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Literatuuronderzoek levert weinig specifieke informatie op.

Het niet-gebruik van zorg voor mensen met een verstandelijke beperking onder Turkse en Marokkaanse Nederlanders is hoger dan onder autochtone Nederlanders. Relatief veel jongeren met een beperking van Turkse en Marokkaanse afkomst wonen thuis. Verder komt het voor dat er een taboe rust op verstandelijke beperkingen. Dit belet de familie of verzorgers om erover te praten of om hulp te zoeken.

De sociale participatie van jongeren met een verstandelijke beperking - vriendschappen, sociale contacten en vrijetijdsbesteding - is duidelijk lager dan bij jongeren zonder beperking. Het lijkt aannemelijk dat dit ook geldt voor jongeren van Turkse of Marokkaanse komaf met een lichte verstandelijke beperking.

Nauwelijks maatjesprojecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB

Volgens de literatuur zijn allochtone jongeren in het algemeen ondervertegenwoordigd in de vrijwillige hulpverlening en oververtegenwoordigd in de niet-vrijwillige, zwaardere hulpverlening. Een belangrijk onderdeel van de vrijwillige ondersteuning rondom sociale contacten zijn de maatjesprojecten. Wanneer we kijken naar het aanbod van maatjesprojecten voor allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking, dan blijkt dat dit zeer beperkt is. We hebben slechts een enkel maatjesproject gevonden; het is gericht op vriendschap en allochtone meiden met een lichte verstandelijke beperking.

Interviews met jongeren en expert raadpleging

Om meer inzicht te krijgen in de leefsituatie - en mogelijke behoefte aan een (best) buddy - hebben we interviews gehouden met 24 Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Drie van hen namen deel aan Best Buddies. Daarnaast zijn experts geraadpleegd: vertegenwoordigers van de praktijkschool, zorg, belangenbehartigers van mensen met een verstandelijke beperking en Turkse en Marokkaanse zelforganisaties.

Een dubbele handicap

De (geïnterviewde) experts hebben ons nader inzicht gegeven in de wijze waarop in Turkse en Marokkaanse families wordt omgegaan met een kind met een lichte verstandelijke beperking. Allereerst wijzen de experts ons op het

gegeven dat Turkse en Marokkaanse gezinnen met een kind met een verstandelijke beperking zich meestal in een ongunstige sociaaleconomische positie bevinden. Daarnaast is er vaak sprake van aan de migratie gerelateerde problematiek, zoals onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal of onbekendheid met de wijze waarop zaken in Nederland zijn georganiseerd. In dat verband wordt gesproken over een 'dubbele handicap': de achtergestelde positie in de Nederlandse samenleving en daarbovenop de beperking van een van de gezinsleden.

Jongeren in een kwetsbare situatie

De beperking wordt in dergelijke gezinnen vaak niet herkend. In de landen van herkomst is het verschijnsel onbekend en - in de woorden van een van de experts, 'zit er niets tussen helemaal in orde en ernstig gehandicapt'. Als de beperking wordt (h)erkend, dan vinden veel ouders het lastig om hiermee om te gaan. Ook hierbij speelt onbekendheid met de beperking parten. Daarnaast moeten ouders die zelf in moeilijke omstandigheden leven, vaak zonder steun van familie of vrienden leren leven met het feit dat hun dromen en verwachtingen voor het kind niet zullen uitkomen. Bij sommige ouders leidt dit ertoe dat zij het kind als het ware 'opgeven' en het zijn gang laten gaan. Al met al resulteert dit in een kwetsbare situatie voor het kind, maar ook voor het gezin. Hoewel ook hier cijfermateriaal ontbreekt, vertellen de experts dat jongeren met een lichte verstandelijke beperking in deze gevallen vaak terechtkomen in (licht) criminele circuits: meiden worden slachtoffer van loverboys en jongens hangen op straat en komen in aanraking met criminaliteit. Zonder uitzondering wijzen de experts ons op het belang van (de steun van) familieleden bij initiatieven zoals Best Buddies die tot doel hebben jongeren met een lichte verstandelijke beperking te ondersteunen.

Geïnterviewde Turkse en Marokkaanse jongeren met LVB

We hebben een groot deel van de jongeren die we konden interviewen gevonden via een praktijkschool. Zij zijn relatief jong (16-18 jaar) en wonen allemaal bij hun ouders. De andere jongeren hebben we bijna allemaal via zorginstellingen gevonden en zij wonen (begeleid) zelfstandig of in een instelling. Bij hen lopen de leeftijden meer uiteen (16-36 jaar) en ook hebben zij een andere dagbesteding - een vervolgopleiding, stage, of dagactiviteiten. Waar de (de al wat oudere) jongeren doorgaans terechtkomen nadat zij de praktijkschool hebben verlaten, valt niet met zekerheid te zeggen. Een van de experts verklaarde dat jongeren ofwel trouwen en een gezin stichten, of 'single' bij hun ouders blijven wonen.

Behoeft aan vriendschap: vooral bij jongeren die niet thuis wonen

De thuiswonende jongeren in het voortgezet onderwijs zeggen bijna allemaal dat ze veel steun hebben aan familie en dat ze (veel) vrienden hebben. Zij lijken grotendeels tevreden over hun contacten en relaties. Sommigen merken

op dat zij weliswaar veel mensen om zich heen hebben, maar toch een vertrouwenspersoon missen. De jongeren in onze onderzoekspopulatie die in een instelling wonen of begeleid wonen, hebben veel minder contacten. Weliswaar is familie voor hen ook een belangrijke bron van steun, maar die zien zij vaak alleen in het weekend. Ook missen zij de vanzelfsprekende dagindeling en contacten van het voortgezet onderwijs. Deze jongeren noemen veel minder vaak vriendschappen en als die er zijn, dan zijn ook deze contacten laagintensief. Vaker dan de thuiswonende jongeren, zeggen de uitwonende jongeren behoefte te hebben aan meer contacten en vriendschappen.

Kortom, zowel de thuis- als uitwonende jongeren hebben in meer of mindere mate behoefte aan meer steun van of contact met leeftijdsgenoten, maar de behoefte hieraan is veel groter bij de uitwonende jongeren.

Behoefte aan nieuwe en andersoortige contacten

We hebben de geïnterviewde jongeren expliciet gevraagd of zij behoefte hebben aan een best buddy. Hun antwoorden zijn in overeenstemming met het voorgaande: de belangstelling voor een buddy heeft te maken met de behoefte aan *nieuwe* contacten en vriendschappen (vooral genoemd door de jongeren die niet bij familie wonen) én met de behoefte aan *andersoortige* contacten en vriendschappen.

Daarnaast hebben we de Turkse en Marokkaanse jongeren in ons onderzoek gevraagd of zij belang hechten aan de (etnische) achtergrond van een eventuele buddy. In grote lijnen blijkt dit niet het geval te zijn: de jongeren vinden het belangrijk dat er een ‘klik’ is, dat wil zeggen dat er gezamenlijke interesses zijn en dat de buddy leuk is om mee om te gaan. Sommigen noemen expliciet dat zij van een buddy zouden verwachten dat die hen introduceert in activiteiten die zij tot nu toe niet (kunnen) ondernemen. Bij dit alles is etniciteit niet belangrijk; geslacht wordt wel een aantal keer genoemd. Enkele jongeren geven de voorkeur aan een buddy van het eigen geslacht, anderen willen juist een buddy van het andere geslacht. Meestal omdat zij op dat moment nog weinig contacten met het andere geslacht hebben. Ouders stellen volgens de experts overigens vaak wel voorwaarden aan de kenmerken van vrienden/vriendinnen van hun kind; vooral bij moslimmeisjes is het niet geaccepteerd als zij vriendschappelijk met een jongen omgaan.

Meerdere redenen waarom Best Buddies deze groep nu niet bereikt

We hebben meer zicht gekregen op de oorzaken van de tot nu toe gering gebleken belangstelling voor deelname aan Best Buddies vanuit Turkse en Marokkaanse jongeren. Best Buddies werft vooral via zorginstellingen en hier wonen deze jongeren nauwelijks. Doordat de LVB in veel gevallen niet wordt herkend en/of erkend, zijn de jongeren ook niet goed aan te spreken op basis van dit kenmerk.

Daarnaast heeft de beperkte deelname aan Best Buddies te maken met factoren in de leefsituatie. Zoals we al opmerkten: ‘thuis’ is er soms weinig oog voor de behoeften van een kind met een lichte verstandelijke beperking en jongeren die thuis wonen ervaren naar eigen zeggen vaak al voldoende steun van familieleden en vrienden. Daarnaast is de meerwaarde van een buddy dikwijls onbekend, zowel bij jongeren als bij hun familie. Ook wijzen de experts op een ander gegeven. Veel Turkse en Marokkaanse gezinnen waar een kind met een lichte verstandelijke beperking woont, hebben een ongear-ticuleerde behoefte aan andersoortige steun, die voorafgaat aan plezierige sociale contacten en steun. De gezinnen kampen vaak met veel problemen tegelijkertijd. Ze hebben (intensieve) steun nodig van een betrokken (erva-rings)deskundige die bereid is om te helpen bij zaken die in eerste instantie niets met de LVB te maken hebben. Pas als in die behoefte is voorzien, komt eventueel ruimte voor de vraag wat het kind met de LVB nodig heeft.

Turkse en Marokkaanse studenten als buddies

Ook zijn er interviews gehouden met studenten die buddy zijn: twee Turkse studenten en een autochtone student die buddy is van een Turkse jongere. Hiernaast is er een enquête afgenomen onder o.a. studenten van Turkse (n=29) en Marokkaanse afkomst (n=31). Uit de enquête onder studenten blijkt dat de Turkse en Marokkaanse studenten belangstelling hebben voor deelname aan Best Buddies. Ongeveer de helft van hen zegt eventueel (ja/misschien) aan Best Buddies te willen deelnemen als buddy van een jongere met een lichte verstandelijke beperking. De studenten kunnen naar eigen zeggen het beste door Best Buddies worden bereikt via de hogeschool of via sociale media. Om Best Buddies voor Turkse en Marokkaanse jongeren te promoten, kan gebruik worden gemaakt van Turkse en Marokkaanse rolmodellen. Dit bevelen de experts ook aan. Hiernaast zijn studenten goed aan te spreken op dat ze iets waardevols kunnen doen in de emancipatie van de eigen etnische groep.

Aanbevelingen

Samenvattend zien we dat er veel onbekendheid is rondom het aantal jongeren met een lichte verstandelijke beperking van Turkse en Marokkaanse komaf. Bovendien is weinig beschreven hoe gezinnen hiermee omgaan. Uit ervaringsverhalen maken we op dat de kwesties waarmee gezinnen met een licht verstandelijk beperkt kind te maken krijgen, extra zwaar drukken op gezinnen van allochtone komaf, vanwege hun gemiddeld slechtere maatschap-pelijke positie en migratieproblematiek.

Dit vertaalt zich nog maar ten dele in een behoefte aan een maatje. Experts hebben duidelijk gemaakt dat bij veel allochtone gezinnen met een

kind met een lichte verstandelijke beperking meervoudige problemen spelen. Het risico bestaat dat een eventuele buddy geconfronteerd wordt met veel problemen van de jongere en diens gezin. Daarom zal vaak ook andere steun vereist zijn. Ouders hebben hulp nodig bij het (h)erkennen van de problematiek en het omgaan met een kind met een lichte verstandelijke beperking, dit alles in de vaak ingewikkelde context van hun eigen leefsituatie.

In onderstaande aanbevelingen formuleren we aanknopingspunten voor Best Buddies. Deze kunnen zij gebruiken bij het ontwikkelen van toekomstig beleid en activiteiten, gericht op het realiseren van matches tussen buddies en Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking.

Aanbevelingen voor het bereiken van de jongeren

- Sluit aan bij natuurlijke vindplekken: de meest voor de hand liggende is werven via het voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs.
- Werk samen met professionals, instellingen en vrijwilligers die ervaren zijn in het bereiken en ondersteunen van allochtone gezinnen.
- Denk goed na over de communicatie. Deze jongeren spreek je niet aan door het kenmerk 'licht verstandelijk beperkt' te benoemen. Spreek de jongeren aan op wat deelname aan Best Buddies ze kan opleveren.
- Houd rekening met ouders; die hebben soms eisen, maar geven ook relevante informatie.
- Richt de voorlichting op zowel ouders als jongeren. Houd er rekening mee dat scepsis moet worden overwonnen en probeer het vertrouwen te winnen. In verband met schaamte, is de manier waarop over Best Buddies wordt gecommuniceerd heel belangrijk.
- Werk met rolmodellen uit de eigen gemeenschappen, zowel op ouder- als op maatjesniveau. Denk aan: voorbeelden van Turkse en Marokkaanse deelnemers of bekende Nederlanders met een Turkse of Marokkaanse achtergrond.
- Promoot Best Buddies ook door filmpjes in de eigen taal. Doordat er met beeldmateriaal wordt gewerkt, kunnen mensen zich een betere voorstelling maken van wat Best Buddies voor hen kan betekenen. Ook analfabeten kunnen een filmpje begrijpen.

Aanbevelingen met betrekking tot de buddies

- Turkse en Marokkaanse buddies kunnen het beste via sociale media en hogescholen worden gevonden.
- Werf niet alleen bij sociale opleidingen, maar ook bij studies als economie en recht waar naar verhouding meer Turkse en Marokkaanse studenten te vinden zijn.
- Spreek deze studenten erop aan dat ze iets waardevols kunnen doen in de emancipatie van de eigen etnische groep.
- Waak er voor dat buddies niet in een hulpverlenende rol geraken. Licht buddies goed in over wat ze kunnen tegenkomen (problemen van de

jongeren) en waar de grenzen liggen van het buddy-zijn. Maar vertel ook hoe ze eventueel kunnen helpen door een luisterend oor te zijn, en hoe ze kunnen handelen bij ernstige problemen (bijvoorbeeld contact zoeken met Best Buddies Nederland).

Aanbevelingen voor de matching

- Match vooral op persoonlijke interesses en een mogelijke 'klik'.
- Kijk naar de persoon bij de matching.
- Wees voorzichtig met het matchen van jongens en Turkse of Marokkaanse meisjes.
- Biedt de mogelijkheid aan om rekening te houden met de wens van de jongere wat betreft de etnische achtergrond van het maatje.

Algemene aanbevelingen

- Richt je niet alleen op Turkse en Marokkaanse jongeren, maar verbreedt dit naar allochtone jongeren.
- Besteed aandacht aan interculturalisatie en diversiteitbeleid binnen de eigen organisatie. Hierbij kan gedacht worden aan het aannemen van regiocoördinatoren van allochtone afkomst, en het opnemen van het thema diversiteit binnen het algemene voorlichtingsmateriaal van Best Buddies.
- Werk samen met zelforganisaties en 'bruggenbouwers'. Houd er rekening mee dat deze soms overbelast worden. Er wordt regelmatig een beroep op hen gedaan en niet zelden wordt verondersteld dat zij dat wel vrijwillig willen doen. Schat hun expertise op waarde en behandel hen als deskundigen.
- Ontwikkel een sociale kaart zodat Best Buddies weet naar wie zij moet door verwijzen indien er andere steun vereist is voor de jongere of het gezin.

Tot slot, de behoefte aan buddies voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking zal zich niet als vanzelf manifesteren. Daarom bevelen wij aan om structurele aandacht te besteden aan (de werving van) allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking binnen de bestaande werkwijze. Concreet gaat het om het werven op het vso en praktijkonderwijs (zoals ook in het projectplan vso van Best Buddies staat omschreven) en het werken met aangepast voorlichtingsmateriaal. Hierbij kunnen Turkse en Marokkaanse rolmodellen worden gebruikt. Ook kan een voorlichtingsfilmpje in het Arabisch en Berbers worden gemaakt. Voor het werven van Turkse en Marokkaanse studenten is ook extra inzet vereist. Bijvoorbeeld door op het hbo bij opleidingen in economie en recht studenten erop aan te spreken dat ze iets kunnen betekenen in de emancipatie van de eigen etnische groep.

1 *Inleiding*

Best Buddies Nederland wil het leven van mensen met een lichte verstandelijke beperking verrijken door vriendschap. Deze non-profitorganisatie koppelt jonge mensen (van 16 t/m 35 jaar) met een verstandelijke beperking in een een-op-een relatie aan studenten (16 t/m 25 jaar). Het belangrijkste doel hierbij is het vergroten van het sociale netwerk van de jongeren met een verstandelijke beperking, om daarmee de kans op sociaal isolement en vereenzaming te verkleinen (Claes, 2008).¹

Lopend onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen naar het effect van Best Buddies laat zien dat er op dit moment weinig allochtone jongeren betrokken zijn bij Best Buddies Nederland. Uit de vragenlijsten die zij terug hebben gekregen blijkt dat 4% van de bij Best Buddies betrokken jongeren met een verstandelijke beperking allochtoon is (Stam & Korenberg, 2009).

In Nederland is er maar weinig bekend over de sociale situatie van allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Best Buddies Nederland wil via onderzoek een beter inzicht verwerven in de betekenis die zij zouden kunnen hebben voor allochtone jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking. De organisatie hoopt een brug te kunnen slaan tussen de mens met en zonder beperkingen en wil daarbij een afspiegeling zijn van de Nederlandse samenleving.

In 2009 heeft Best Buddies Nederland de Helffer Kootkar prijs gewonnen na een ingezonden onderzoeksvoorstel. De Helffer Kootkar prijs heeft als doel sociaal burgerschap te stimuleren en wordt uitgereikt aan personen en instellingen die zich op bijzondere wijze hebben onderscheiden in het bevorderen van maatschappelijke participatie, en dan in het bijzonder van mensen die door ziekte, gebrek, of sociale en culturele achtergrond een marginale positie in de samenleving hebben. De Prijs is sinds 2007 als Fonds op Naam

1 De doelgroep van Best Buddies Nederland bestaat naast jongeren met een licht verstandelijke beperking, ook uit jongeren met autisme of niet aangeboren hersenletsel. Best Buddies selecteert de deelnemers op basis van vaardigheden in onder meer de communicatie, mobiliteit en het in staat zijn een wederkerige vriendschap aan te gaan. Er wordt door Best Buddies op individueel niveau niet op basis van het IQ geselecteerd. Best Buddies International hanteert de term 'ontwikkelingsstoornis', deze benaming dekt de volledige doelgroep. Dit onderzoek richt zich echter specifiek op jongeren met een lichte verstandelijke beperking.

ondergebracht bij het Oranje Fonds. (http://www.oranjefonds.nl/oranjefonds/Helffer_Kootkar_Prijs)

Best Buddies heeft de prijs heeft gekregen op basis van het explorerende literatuuronderzoek van Stam en Korenberg, 2009. Daarin wordt ingegaan op de meerwaarde van een Best Buddies project voor de sociale integratie van allochtone jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking in de Nederlandse multiculturele samenleving. Best Buddies heeft na toekenning van de prijs het Verwey-Jonker Instituut gevraagd onderzoek te doen naar de mogelijke waarde van Best Buddies voor deze doelgroep. Het onderzoek is in mei 2011 gestart.

Onderzoeksvragen

In dit rapport wordt verslag gedaan van het onderzoek naar de mogelijke waarde van Best Buddies projecten voor allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Centraal staan de volgende vragen:

1. Hoe groot is de groep allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking?
2. Wat is hun sociale situatie?
3. In hoeverre hebben zij behoefte aan maatjesprojecten?
4. Hoe kunnen deze jongeren het beste bereikt worden?
5. Met welke factoren moet rekening gehouden worden, wil een Best Buddies project voor deze groep succesvol zijn?

Onderzoeksopzet

Deze vragen zijn door literatuur- en praktijkonderzoek onder de loep genomen. We hebben een voorstudie gedaan om inzicht te krijgen in het aantal allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking in Nederland op basis van bestaande gegevens (bijvoorbeeld afkomstig uit CBS StatLine). Tegelijkertijd is een literatuur- en bronnenonderzoek uitgevoerd om de beschikbare achtergrondkennis over de sociale situatie van allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking te achterhalen. Ook willen we hiermee zicht krijgen op het huidige aanbod aan maatjesprojecten voor deze doelgroep en de mogelijke behoefte hieraan. De eerste drie onderzoeksvragen staan dus centraal. Het praktijkonderzoek betreft interviews met allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking die aan Best Buddies deelnemen, met hun maatjes, en met allochtone maatjes die aan Best Buddies deelnemen. Ook zijn interviews gedaan met allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking die nog niet aan Best Buddies deelnemen. Hiernaast zijn er enquêtes afgenomen onder (allochtone) studenten. Het praktijkonderzoek richt zich op de onderzoeksvragen 2 tot en met 5. Het onderzoek is afgesloten met een raadpleging van experts om meer te weten te komen over de leefsituatie van allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Ook is gesproken over de mogelijke behoefte aan maatjes en hoe Best Buddies deze groep het beste kan bedienen.

Definities en doelgroep van het onderzoek

In het rapport worden de begrippen ‘verstandelijke beperking’, ‘lichte verstandelijke beperking’ en ‘allochtoon’ gehanteerd. Hieronder staat aangegeven wat we met deze termen bedoelen en ook omschrijven we de doelgroep van het onderzoek.

Best Buddies selecteert de deelnemers op basis van vaardigheden in onder meer de communicatie, mobiliteit en het in staat zijn een wederkerige vriendschap aan te gaan. Er wordt door Best Buddies op individueel niveau niet op basis van het IQ geselecteerd.

Verstandelijke beperking/lichte verstandelijke beperking

Mensen met een verstandelijke beperking hebben een aangeboren of later optredende beperking in het intellectueel functioneren, die gepaard gaat met beperkingen in de sociale (zelf)redzaamheid (American Psychiatric Association, 1994). Internationale classificatiesystemen (ICD-10 en DSM-IV) nemen de definitie van een verstandelijke beperking van de American Association of Mental Retardation (AAMR) als uitgangspunt. Deze definitie is als volgt: het intellectueel functioneren ligt duidelijk onder het gemiddelde, daarnaast is er sprake van aan de beperkte intelligentie gerelateerde beperking van het aanpassingsgedrag op twee of meer van de volgende tien gebieden: communicatie, zelfverzorging, zelfstandig kunnen wonen, sociale en relationele vaardigheden, gebruikmaken van gemeenschapsvoorzieningen, zelfstandig beslissingen nemen, gezondheid en veiligheid, functionele intellectuele vaardigheden, vrijetijdsbesteding, werk. Verder moet de verstandelijke beperking voor het achttiende levensjaar tot uiting komen. Een laag IQ (lager dan 70/75) is dus wel voorwaarde, maar niet voldoende voor de diagnose ‘verstandelijke beperking’. In de DSM-IV is het niveau van intellectueel functioneren als volgt onderverdeeld: Zwakbegaafd: IQ 70/75-85/90, Lichte verstandelijke beperking: IQ 50/55-70, Matige verstandelijke beperking: IQ 35/40-50/55, Ernstige verstandelijke beperking: IQ 20/25-35/40, Diepe verstandelijke beperking: IQ lager dan 20/25 (American Psychiatric Association, 1994).

Nadere omschrijving van jongeren met een lichte verstandelijke beperking

Jongeren met een lichte verstandelijke beperking hebben te maken met beperkingen op verschillende leefgebieden die met elkaar samenhangen en op elkaar ingrijpen.

Jongeren met een lichte verstandelijke beperking hebben een beperkt werkgeheugen, waardoor executieve functies onvoldoende zijn ontwikkeld. Ze hebben moeite met het onthouden en verwerken van informatie. Ook het taalgebruik en taalbegrip blijft door dit beperkte werkgeheugen achter, waardoor deze jongeren minder goed begrijpen wat er door anderen wordt gezegd. Daarnaast zijn de metacognitieve vaardigheden bij jongeren met een lichte verstandelijke beperking beperkt ontwikkeld. Metacognitie is de kennis over het (eigen) leerproces en deze kennis kunnen toepassen.

De emotionele ontwikkeling van jongeren met een lichte verstandelijke beperking stagneert veelal op het niveau van een schoolkind. Sociaal-emotionele vaardigheden die pas op een latere leeftijd tot (verdere) ontwikkeling komen, zoals empathie, geweten, liefde en seksualiteit, blijven achter en zijn bij deze jongeren minder goed ontwikkeld.

Jongeren met een lichte verstandelijke beperking hebben een afwijkende sociale informatieverwerking. Dit betekent dat iemand vijandiger of juist passiever reageert op bepaalde sociale situaties. Dit kan negatieve gevolgen hebben, zoals minder acceptatie en meer afwijzingen. Daarnaast worden deze jongeren dikwijls overschat, omdat zij uiterlijk geen handicap hebben. Dit zorgt voor faalervaringen. Deze negatieve ervaringen in het sociale verkeer zorgen voor een negatief zelfbeeld en weinig zelfvertrouwen. Dit kan tot gevolg hebben dat deze jongeren zich verder afzonderen, waardoor er nog minder sociale ervaringen worden opgedaan. Er kan zodoende een vicieuze cirkel ontstaan.

Verder hebben jongeren met een lichte verstandelijke beperking soms ook te maken met bijkomende problematiek. Bij deze jongeren komen meer psychiatrische stoornissen voor dan bij hun leeftijdgenoten. Ook vertonen ze vaker internaliserend en externaliserend probleemgedrag, meer antisociaal en delinquent gedrag.

De gevolgen van dit alles zijn dat jongeren met een lichte verstandelijke beperking vaak kampen met meervoudige problemen. Er zijn vele factoren bij de jongere en in de omgeving die het dagelijks functioneren vaak negatief beïnvloeden. Door de complexiteit van de problematiek en het vaak ontbrekende sociale netwerk, heeft deze groep langdurige, vaak blijvende, behoefte aan ondersteuning. Ontleend aan: Dossier Licht verstandelijk beperkte Jeugd van NJI. <http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/31/321.html>

Allochtoon

Onder ‘allochtonen’ worden personen verstaan van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Iemand is een niet-westerse allochtoon wanneer er een herkomstgroepering is van één van de landen in de werelddelen Afrika, Latijns- Amerika en Azië (excl. Indonesië en Japan) of Turkije. De vier grootste niet-westerse groepen in Nederland zijn afkomstig uit: Turkije (21%), Marokko (19%), Suriname (18%) en de Nederlandse Antillen en Aruba (7%) (CBS StatLine).

Doelgroep van het onderzoek

Er zijn aanwijzingen dat vooral onder de Turkse en Marokkaanse groepen het aantal jongeren met een verstandelijke beperking hoger ligt dan onder de autochtone bevolking. Ook is er binnen deze groepen sprake van een taboe op een lichte verstandelijke beperking (Meander, 2007). Daarom zal het onderzoek onder allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking zich op deze twee specifieke groepen te richten.

Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt in kaart gebracht wat er bekend is over het aantal Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking. In hoofdstuk 3 wordt op basis van een literatuuronderzoek de sociale situatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking in beeld gebracht. We bespreken in hoofdstuk 4, het tweede deel van het literatuuronderzoek, het huidige aanbod van maatjesprojecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking en mogelijke behoefte hieraan. We sluiten af en gaan verder met de resultaten van het praktijkonderzoek. In hoofdstuk 5 worden de resultaten van de interviews met de (Turkse en Marokkaanse) deelnemers aan Best Buddies besproken. In hoofdstuk 6 komen de interviews aan bod met Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking die nog niet aan Best Buddies deelnemen. In hoofdstuk 7 volgen de resultaten van de enquête onder (o.a. Turkse en Marokkaanse) studenten die nog niet aan Best Buddies deelnemen. In hoofdstuk 8 worden de resultaten van de expertmeeting en een aanvullend interview behandeld. De conclusies en aanbevelingen zijn aan het begin van dit rapport te vinden.

2 *Gegevens over het aantal Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB*

Door het toenemende aantal mensen van Turkse en Marokkaanse afkomst in ons land, neemt ook het aantal Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking toe. Om hoeveel jongeren het gaat, is echter niet bekend.

In onderstaande paragrafen worden de bestaande cijfers en schattingen weergegeven van het totaal aantal personen met een verstandelijke beperking en daarna van het aantal jongeren met een verstandelijke beperking. Ook zijn de aantallen niet-westerse allochtonen, Turkse en Marokkaanse allochtonen in kaart gebracht. Hierbij wordt specifiek naar het aantal jongeren gekeken. Vervolgens gaan we in op het aantal Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking in Nederland.

2.1 *Aantal mensen met verstandelijke beperking in Nederland*

Niemand weet precies hoeveel mensen met een verstandelijke beperking in Nederland wonen (bijvoorbeeld Meulenkamp, van der Hoek & Cardol, 2011). Voor mensen met een lichte verstandelijke beperking (IQ 50-69) lopen de cijfers in de internationale literatuur sterk uiteen, van ongeveer 3 promille tot meer dan 20 promille (Ras, Woittiez, van Kempen & Sadiraj, 2010). Waarschijnlijk varieert de werkelijke prevalentie tussen regio's sterk door de afhankelijkheid van de sociaaleconomische omstandigheden (Roeleveld, Zielhuis & Gabreëls, 1997). De laagste waarden worden gevonden in samenlevingen waarin volledige participatie actief wordt nagestreefd (Bradley, Thompson & Bryson, 2002). Soms kan er een meetprobleem in het spel zijn. Het is moeilijk om mensen met een lichte verstandelijke beperking op te sporen, omdat metingen vaak op basis van zorggebruik tot stand komen, terwijl deze groep niet per definitie zorg gebruikt. Maas, Serail en Jansen (1988) komen voor Nederland op een prevalentie van mensen met een lichte verstandelijke beperking van circa 3,3 promille. Daarbij moet worden opgemerkt dat het over zeer oude cijfers gaat, en wel uit 1986. In Nederland ontbreekt recent onderzoek naar de prevalentie van mensen met een verstandelijke beperking (Van Staalduinen & ten Voorde, 2011).

Op basis van eerdere studies (o.a. Maas et al., 1988) schatten Ras, Woittiez, van Kempen en Sadiraj (2010) van het SCP dat er in 2008 ongeveer 55.000 personen, maar mogelijk tienduizenden meer (maximaal 165.000), met een lichte verstandelijke beperking (IQ tussen 50 en 69) in Nederland zijn.

2.2 *Aantal jongeren met verstandelijke beperking in Nederland*

Nog minder is er bekend over het aantal jongeren met een verstandelijke beperking (Alleato, 2008).

De prevalentie van een verstandelijke beperking is sterk leeftijdsafhankelijkheid. Onder jongeren tot 18 jaar heeft ongeveer 6 promille een lichte verstandelijke beperking. Tussen de 10 en 15 jaar ligt dit aandeel nog wat hoger. Dit loopt met de leeftijd af tot minder dan 1 promille bij 65-plussers (Maas et al., 1988). In 2002 heeft de Universiteit van Maastricht een onderzoek verricht naar deprevalentie van verstandelijke beperkingen. Zij komen op basis van een onderzoek in de provincie Limburg tot de conclusie dat er 21.491 jongeren van 20 t/m 34 jaar met een verstandelijke beperking in Nederland zijn (Van Schroyensteen Lantman-De Valk et al. 2002).

Het aantal personen met een lichte verstandelijke beperking van 15 t/m 24 jaar wordt in Nederland geschat op 10.000, aldus Kooiker (2006). Hierbij wordt uitgegaan van het onderzoek van Woittiez, Jonker, Ooms, Stevens & Schoemakers-Salkinoja (2005) waarbij het frequentieonderzoek geestelijk gehandicaptten uit 1986 (Maas et al., 1988) is geactualiseerd. Stoll, Bruinsma en Konijn (2003) schatten het aantal jeugdigen (5 tot 18 jaar) met een lichte verstandelijke beperking en een beperkte sociale redzaamheid op 29.300 jongeren. Als dan ook nog bijkomende problemen in de definitie worden betrokken, schatten zij dat er 11.680 jongeren met een lichte verstandelijke beperking zijn. De schatting van Woittiez, Jonker, Ooms, Stevens & Schoemakers-Salkinoja (2005) ligt met 18.000 precies tussen deze twee schattingen in. Al deze schattingen zijn gebaseerd op de prevalenties van Maas et al. (1988).

Volgens Diepenhorst en Hollander (2011) hebben naar schatting 14.000 kinderen en jongeren (tot en met 23 jaar) een zorgindicatie vanwege een lichte verstandelijke beperking (IQ-score tussen de 50 en 85) en gerelateerde problematiek. Wanneer we uitgaan van een IQ-score tussen de 50 en 70 (aansluitend bij de door ons gehanteerde definitie van lichte verstandelijke beperking), dan zijn dit er volgens hun schatting ongeveer 7.000 (Diepenhorst & Hollander 2011).

2.3 *Aantal allochtone jongeren in Nederland*

In Nederland wonen in 2011 in totaal 1.899.245 niet-westerse allochtonen. De Turkse Nederlanders zijn met 388.967 personen de grootste allochtone groep in Nederland, gevolgd door de Marokkaanse Nederlanders (355.879) (Bron: CBS StatLine). Van de Marokkanen in Nederland woont bijna de helft in een van de vier grote steden en bij de Turken is dit ongeveer een derde (Gijsberts, Huijnk & Dagevos, 2011).

Hieronder volgt een overzicht van het totaal aantal jongeren in Nederland in verschillende leeftijdscategorieën, het aantal niet-westerse allochtone jongeren, Turkse jongeren en Marokkaanse jongeren.

Tabel 1: Aantal jongeren in verschillende leeftijdscategorieën in 2011

	Leeftijd (in jaren)				Totaal (15 tot 35)
	15 tot 20	20 tot 25	25 tot 30	30 tot 35	
Totaal aantal jongeren	1.006.744	1.034.729	1.001.538	1.004.764	4047.775
Niet-westerse allochtone jongeren	159.584	169.550	182.113	165.562	676.809
Turkse jongeren	35.658	34.063	34.715	36.507	140.943
Marokkaanse jongeren	31.103	29.379	30.414	31.532	122.428

Uit de bovenstaande tabel valt af te leiden dat in de leeftijd 15 tot 25 jaar er 329.134 niet-westerse allochtone jongeren in Nederland wonen, waaronder 69.721 Turkse en 60.482 Marokkaanse jongeren. Wanneer we kijken naar de groep jongeren van 15 tot 35 jaar (de doelgroep van Best Buddies is 16 tot en met 35 jaar), dan zien we dat er 676.809 niet-westerse allochtonen in deze doelgroep vallen, waaronder 140.943 Turkse jongeren en 122.428 Marokkaanse jongeren.

2.4 *Aantal Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB in Nederland*

Er zijn geen cijfers of schattingen over het aantal jongeren met een verstandelijke beperking onder allochtone jongeren. Het is mogelijk dat het percentage allochtone jongeren met een verstandelijke beperking hoger is dan het percentage autochtone jongeren met een verstandelijke beperking (Raghoebier & Coolen, 2002). Hiervoor worden in de literatuur verschillende redenen genoemd. Zo zijn allochtonen over het algemeen minder bekend met het vroegtijdig onderkennen van afwijkingen en erfelijke ziekten tijdens de

zwangerschap en de invloed van erfelijke factoren (Meander, 2007). Bovendien komen huwelijken binnen de familie bij Turken en Marokkanen meer voor. Dit verhoogt de kans op het krijgen van een kind met een (verstandelijke) beperking of erfelijke ziekte (Eldering, 2002). Bij huwelijken tussen neef en nicht is de prevalentie van het krijgen van een verstandelijk beperkt kind ongeveer twee keer zo hoog als bij huwelijken tussen niet verwanten (Eldering, Adriani, Hamel & Vedder, 1999). Het precieze aantal is onbekend, maar het aandeel zogenaamde consanguine huwelijken onder Turkse en Marokkaanse Nederlanders wordt meestal geschat op ongeveer een kwart (NIDW, 2009; Waelput & Achterberg 2007). Onder Turkse Nederlanders van de tweede generatie lijkt het fenomeen bovendien vaker voor te komen dan onder de eerste generatie Turkse migranten (Yerden, 2000). Verder wordt de kans op het krijgen van een kind met een verstandelijke beperking groter als er al generaties lang binnen de familie wordt getrouwd. Eldering et al. (1999) stellen dat als hier sprake van is, de kans op een ernstige verstandelijke beperking bijna 20% is.

Hiernaast zijn er andere aanwijzingen dat het om relatief grote aantallen jongeren in Nederland gaat. Zo zegt Disbudak dat 80% van de Amsterdamse kinderen (tot 18 jaar) die niet het reguliere onderwijs volgen van Marokkaanse of Turkse afkomst is. Het werkelijke aantal ligt volgens haar nog vele malen hoger dan dit, omdat allochtone families vaak uit schaamte verzwijgen of ontkennen dat ze een kind met een verstandelijke beperking hebben (Beusekamp, 2007).

2.5 *Conclusies*

Verwacht mag worden dat het percentage jongeren met een lichte verstandelijke beperking onder Turkse en Marokkaanse jongeren hoger is dan onder de gehele bevolking. Hoe vaak een verstandelijke beperking onder deze groep voorkomt is niet bekend (Raghoebier & Coolen, 2002). Er zijn ook geen cijfers over het aantal jongeren in Nederland met een lichte verstandelijke beperking. Schattingen over dit aantal zijn gebaseerd op zeer oude prevalentiecijfers (Maas et al., 1988). Op basis van de gegevens zoals deze er nu zijn, kunnen we dan ook geen betrouwbare schatting maken van het aantal Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking in Nederland.

3 *Literatuuronderzoek naar de sociale situatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB*

Op grond van literatuuronderzoek proberen we antwoord te geven op de vraag wat de sociale situatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking is en of zij behoefte hebben aan meer vrienden.

In Bijlage 1 staat een overzicht van de inrichting en uitvoering van de literatuursearch. We hebben in eerste instantie vooral gekeken naar de literatuur over alloctonen met een verstandelijke beperking. Hierover bleek echter weinig bekend. We hebben daarom aanvullend gekeken naar publicaties over mensen en jongeren met een verstandelijke beperking in het algemeen.

In de volgende paragrafen beginnen we dan ook met een algemene beschrijving van de sociale situatie van mensen met een verstandelijke beperking, gevolgd door die van jongeren met een verstandelijke beperking. Vervolgens spitsen we ons toe op Turkse en Marokkaanse jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking. Kortom, een trapsgewijze opbouw van algemeen naar specifiek: mensen met een verstandelijke beperking, jongeren met een verstandelijke beperking, Turkse en Marokkaanse jongeren met een verstandelijke beperking. Naast sociale contacten, kijken we ook naar de vrijetijdsbesteding. In de laatste paragraaf geven we de conclusies weer.

3.1 *Sociale situatie van mensen met een verstandelijke beperking*

Uit onderzoek blijkt dat mensen met een verstandelijke beperking minder meedoen op allerlei terreinen van het maatschappelijk leven dan mensen zonder beperking. Ook zijn hun sociale netwerken vaak niet groot (Cardol, Speet & Rijken, 2007; de Klerk, 2002; Schuurman & van der Zwan, 2009; van den Hoogen, Cadol, Spreeuwenberg & Rijken, 2008, 2010). Dit blijkt ook uit de meest recente participatiemonitor (NIVEL) van 2011 (Meulenkamp, van der Hoek & Cardol, 2011). We geven hier kort de relevante resultaten van deze monitor weer voor mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking, dus van de totale leeftijdscategorie. Negen van de tien mensen met een (lichte of matige) verstandelijke beperking wonen in een woonwijk, één op de tien woont op een instellingsterrein. Bijna de helft van de mensen met een (lichte of matige) verstandelijke beperking woont in een woonwijk zonder

andere mensen met een verstandelijke beperking, oftewel: alleen, met partner en/of kinderen of met familie samen. Kijken we specifiek naar de groep mensen met een lichte verstandelijke beperking dan zien we dat 57% van hen in een woonwijk woont zonder andere mensen met een verstandelijke beperking.

Negen van de tien mensen met een (lichte of matige) verstandelijke beperking hebben dagactiviteiten. Zij gaan naar een dagactiviteitencentrum of doen (on)betaald werk; 10% doet geen van beide. Ruim zeven op de tien mensen met een (lichte of matige) verstandelijke beperking gaan wel eens naar een café, theater, bioscoop, restaurant of naar een museum of pretpark. Twee derde gaat weleens sporten en 44% is lid van een sportvereniging. Bijna een kwart (23%) volgt een cursus voor plezier of persoonlijke ontwikkeling. Ruim zes op de tien mensen ondernemen wel eens activiteiten die speciaal georganiseerd zijn voor mensen met een verstandelijke beperking, de helft bezoekt (ook) activiteiten die niet speciaal georganiseerd zijn voor mensen met een verstandelijke beperking. Een meerderheid (85%) van de mensen geeft aan genoeg te doen te hebben in de vrije tijd.

Toch blijkt uit dit onderzoek dat bij mensen met een verstandelijke beperking hun sociale netwerk vaak een kwetsbaar punt blijft. Slechts drie van de tien mensen met een (lichte of matige) verstandelijke beperking ontmoeten regelmatig vrienden. Ongeveer 15% heeft helemaal geen vrienden. Wanneer we kijken naar het percentage mensen met een (lichte of matige) verstandelijke beperking dat contact heeft met vrienden zonder een verstandelijke beperking, dan is dit 17%. Ook blijkt uit deze monitor dat ruim een derde (37%) zich wel eens eenzaam of alleen voelt.

Mensen met een verstandelijke beperking hebben vaak ondersteuning nodig om mee te kunnen doen in de samenleving. Ruim driekwart krijgt (soms tot altijd) hulp van partner of familie en van begeleiding als ze ergens naartoe gaan, één op de vijf wordt begeleid door een vrijwilliger of bezoeker(in). Een kwart van de mensen met een (lichte of matige) verstandelijke beperking heeft geen ondersteuning nodig als ze ergens naartoe gaan. Van de mensen met een lichte verstandelijke beperking krijgt 12% hulp van een vrijwilliger of bezoeker(in).

Een deel van de mensen met een (lichte of matige) verstandelijke beperking zou (meer) willen participeren. Ongeveer een kwart zou graag vaker ergens naartoe willen gaan. Eén op de zes zou meer sociaal contact willen met familie en/of vrienden, hiervan zou de helft nieuwe mensen willen ontmoeten. Dit laatste is vaak niet gemakkelijk, een grote groep geeft te kennen niet snel nieuwe mensen te vertrouwen (Meulenkamp, van der Hoek & Cardol, 2011).

3.2 *Sociale situatie van jongeren met een verstandelijke beperking*

In een SCP-rapport uit 2002 (De Klerk) valt te lezen dat een derde van de jongeren met een verstandelijke beperking tussen de 15 en 24 jaar op school zit (voortgezet speciaal onderwijs). Eveneens een derde maakt gebruik van activiteitencentra, twee derde van hen woont in een woonvoorziening en een derde woont thuis. Hoeveel van die jongeren werken is niet precies bekend, omdat niemand registreert hoeveel zelfstandig wonenden in dienst zijn bij reguliere bedrijven en instellingen. Zeker is wel dat de meesten van hen een arbeidsplaats hebben gevonden in de sociale werkvoorziening. Het onderstaande overzicht komt uit dit SCP-rapport.

Tabel 2: Maatschappelijke positie van 15-24-jarigen met een verstandelijke beperking (in absolute aantallen)

	Aantal
Wonend in een tehuis, al dan niet met dagactiviteiten	4.500
Thuiswonend met dagactiviteiten	2.200
Sociale werkvoorziening	3.600
Wonend in een gezinsvervangend tehuis, werkend in het vrije bedrijf of niet-werkend	1.700
Voortgezet speciaal onderwijs	6.600
Overig/onbekend (vooral zelfstandig wonenden die betaald werk verrichten in het vrije bedrijf of die een huishouding voeren)	1.400
Totaal (geschat aantal in de bevolking)	20.000

Kijken we naar onderzoek specifiek op het gebied van sociale participatie onder jongeren met een verstandelijke beperking, dan zien we dat dit bij deze groep jongeren duidelijk lager is dan bij jongeren zonder beperking. In een SCP-onderzoek uit 2002 (De Klerk) is gekeken naar de vrijetijdsbesteding van jongeren met een verstandelijke beperking (hierbij gaat het dus ook om jongeren met een ernstige verstandelijke beperking). Kooiker doet hier uitgebreid verslag van in het rapport 'Jeugd met beperkingen' (2006). Minder dan de helft (40%) van de jongeren met een verstandelijke beperking in de leeftijdscategorie 18-25 jaar is actief in een vereniging. Bijna de helft van de jongeren (47%) is niet actief in een vereniging en heeft daar ook geen behoefte aan. Een kleine groep (13%) is niet actief en heeft daar wel behoefte aan. Veel van de wel actieve jongeren met een verstandelijke beperking zijn actief in een sportvereniging, vaak bij een vereniging speciaal voor mensen met een beperking. Zo is ruim een kwart van de jongeren met een verstandelijke beperking actief in een sportvereniging en 12% is actief in een vormings- of ontspanningsclub - denk bijvoorbeeld aan toneel, handwerken, kooklessen of

fotografie. Meer dan de helft (57%) van de jongeren met een verstandelijke beperking bezoekt zelden culturele instellingen, zoals het theater, het museum of de bioscoop. 29% van de jongeren bezoekt deze een paar keer per jaar, terwijl 14% dit eens per maand of vaker doet. Een kwart komt zelden in een restaurant of café buiten de woonvoorziening, 44% gaat een paar keer per jaar uit en drie van de tien jongeren gaan eens per maand of vaker (Kooiker, 2006).

Er is ook gekeken naar sociale contacten. Onder jongeren met verstandelijke beperkingen in de leeftijd van 18 tot en met 29 jaar heeft slechts 9% een vaste partner, maar zij wonen daar meestal niet mee samen. Hierbij gaat het bijna uitsluitend om jongeren met een lichte verstandelijke beperking die vaak zelfstandig of in een gezinsvervangend tehuis wonen. Van de totale groep verstandelijk beperkten heeft 47% geen vrienden. Het zijn vooral de licht en matig beperkten die vrienden hebben en dan vooral de zelfstandig wonende jongeren. Zelfstandig wonende jongeren hebben ook het vaakst vrienden die niet verstandelijk beperkt zijn (Kooiker, 2006). Uit de participatiemonitor 2011 (Meulenkamp, van der Hoek & Cardol, 2011) blijkt dat 39% van de 'jongeren' (18-40 jaar) met een lichte verstandelijke beperking regelmatig contact met vrienden heeft.

3.3 Sociale situatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking

Er zijn geen kwantitatieve gegevens over de sociale situatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking. Het hierboven geschetste beeld van de sociale situatie van jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking, zal voor een groot deel ook gelden voor de groep Turkse en Marokkaanse jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking. Beide groepen hebben immers te maken met de gevolgen van die beperking. Toch kunnen er enkele aspecten worden genoemd waardoor de sociale situatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking over het algemeen verschilt met die van autochtone jongeren.

Het niet-gebruik van zorg voor mensen met een verstandelijke beperking onder Turkse en Marokkaanse Nederlanders is hoger dan onder autochtone Nederlanders (Van der Kwartel, 2009) en relatief veel jongeren met een beperking van Turkse en Marokkaanse afkomst wonen thuis. Het is bekend dat deze bevolkingsgroepen vaak zo lang en zo veel mogelijk zelf voor hun gehandicapte kind willen blijven zorgen (zie bv. Eldering, Adriani, Hamel & Vedder, 1999). De reden hiervoor is dat veel Marokkaanse en Turkse ouders het krijgen van een beperkt kind als een gegeven van God zien en zij zijn van mening dat het hun taak is dit kind zo goed mogelijk te verzorgen en op te voeden. Daarnaast kan de taal een barrière vormen bij het vragen om hulp.

Wat ook nog kan meespelen is de angst dat de zoon of dochter te veel *vernederlandst* (Zevenbergen, 2004). Verder komt het voor dat er een taboe rust op verstandelijke beperkingen. Dit belet de familie of verzorgers om erover te praten, en al helemaal om hulp te zoeken (Meander, 2007). Wieberdink (2010) heeft een tiental mensen met een Marokkaanse of Turkse achtergrond geïnterviewd die sleutelposities vervullen in de emancipatie van mensen met een beperking met een niet-westerse achtergrond. Zij zegt hierover:

'Binnen de Marokkaanse en Turkse gemeenschap wordt het hebben van een beperking anders ervaren dan over het algemeen in Nederland gangbaar is. Dat heeft soms tot gevolg dat mensen met een beperking buiten het maatschappelijke leven worden gehouden. Voor een deel komt dat door gebrek aan kennis over wat beperkingen inhouden en wat de consequenties zijn voor het dagelijks leven. Onzichtbare beperkingen zijn in dat opzicht vaak het lastigst. Wat je niet ziet, is er niet.'

Verder merkt zij op dat steeds vaker wordt aangenomen dat een deel van de jongeren van Turkse en Marokkaanse afkomst die in de grote steden problemen geven, verstandelijke beperkingen hebben. Die zouden zowel door de ouders als de instanties nooit als zodanig zijn erkend en behandeld (Wieberdink, 2010).

Bijna alle ouders wijzen een uithuisplaatsing van het kind af (Eldering et al., 1999). Ook onderzoek van Van Tiel en den Os (1993) laat zien dat Turkse en Marokkaanse mensen met een verstandelijke beperking in geringe mate gebruikmaken van woonvoorzieningen en dagopvang voor volwassenen. Van intramurale opvang wordt vrijwel alleen gebruikgemaakt door zeer ernstig, vaak meervoudig, verstandelijk beperkten.

Verder kan een minder goede beheersing van de Nederlandse taal een belemmering vormen voor het ontstaan van sociale contacten bij Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Informele contacten tussen Nederlanders en immigranten zijn nog beperkt.

3.4 Conclusies

Op grond van het literatuuronderzoek blijkt dat er weinig bekend is over de sociale situatie van jongeren met een (lichte) verstandelijke beperking van Turkse en Marokkaanse afkomst. De sociale participatie van jongeren met een verstandelijke beperking is duidelijk lager dan bij jongeren zonder beperking. Dit zal waarschijnlijk ook gelden voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een verstandelijke beperking. Ze ondernemen in hun vrije tijd minder activiteiten samen met anderen. Uit een onderzoek van het SCP (Kooiker, 2006) blijkt verder dat zelfstandig wonende jongeren met een verstandelijke

beperving het vaakst vrienden hebben, waaronder ook vrienden die niet verstandelijk beperkt zijn. Turkse en Marokkaanse jongeren met een verstandelijke beperking wonen meestal thuis. Bovendien kan een minder goede beheersing van de Nederlandse taal een belemmering vormen voor het ontstaan van vriendschap met autochtone jongeren. Wellicht hebben deze jongeren dan ook behoefte aan meer vrienden (zonder een verstandelijke beperking). In het vervolg van deze rapportage (vooral in hoofdstuk 6 en 8) gaan we dieper op dit onderwerp in.

4 *Literatuuronderzoek naar maatjesprojecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB*

Om na te gaan welke behoefte er is aan maatjesprojecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking, hebben we tijdens het literatuuronderzoek ook gekeken naar het bestaande aanbod op dit gebied. In de volgende paragrafen gaan we hierop in. We beginnen met de deelname van allochtone jongeren aan vrijwillige hulpverlening. Hierna gaan we in op maatjesprojecten. We bespreken het huidige aanbod van (maatjes) projecten gericht op vriendschap voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking. We vullen dit vervolgens aan met informatie over aanverwante projecten. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met conclusies. (Zie bijlage 1 voor een overzicht van de inrichting van de literatuursearch).

4.1 *Allochtone jongeren en vrijwillige hulpverlening*

Allochtone jongeren zijn ondervertegenwoordigd in de vrijwillige hulpverlening en oververtegenwoordigd in de niet-vrijwillige, zwaardere hulpverlening (bijv. Goderie, Steketee, Mak & Wentink, 2004). Uit onderzoeken naar de vraag en het aanbod van (vrijwillige) ondersteuning en hulp aan gezinnen van niet-westerse afkomst blijkt stevast een afstand tussen beide. Het ondersteuningsaanbod bereikt deze doelgroep minder goed (Distelbrink, Geense & Pels, 2005; Nijsten, Geense, Pels & Vollebergh, 2002; Pels & De Gruijter, 2005). Op basis hiervan is te verwachten dat Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking minder vaak zullen deelnemen aan activiteiten van professionele- of vrijwilligersorganisaties die bedoeld zijn om sociale contacten te bevorderen en die niet specifiek op deze doelgroep zijn gericht.

4.2 *Maatjesprojecten*

Een belangrijk onderdeel van de vrijwillige ondersteuning die is gericht op sociale contacten zijn de maatjesprojecten. Bij maatjesprojecten staat ‘er zijn voor de ander’ en het steunen van de ander voorop. Maatjes bieden vriendschap op maat. Naast dit hoofddoel zijn er ook verschillende

nevendoelen, zoals het stimuleren van de participatie in de samenleving, het doorbreken van isolement of het bevorderen van de eerste stappen tot integratie. Nadat potentiële maatjes het traject van werving, selectie en training hebben doorlopen, vindt er een koppeling plaats met iemand uit de doelgroep. Als het klikt tussen beiden zal het koppel kijken hoe zij deze relatie invullen. De behoefte van de persoon uit de doelgroep staat daarbij voorop (Glissenaar & Reijn, 1999). Maatje, mentor, coach en buddy zijn bekende benamingen voor vrijwilligers in maatjesprojecten. Een maatjesrelatie heeft de volgende kenmerken:

- persoonlijk contact (een-op-een);
- geregisseerde koppeling;
- ontmoetingen tijdens een afgebakende periode;
- individuele ondersteuning, afgestemd op het niveau en de leefwereld van de deelnemer.

(<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2008/10/01/handleiding-maatjesproject-voor-allochtone-vrouwen.html>)

Maatjesprojecten zijn er voor verschillende doelgroepen. In Nederland zijn enkele maatjesprojecten specifiek gericht op jongeren met een verstandelijke beperking, zoals Best Buddies (<http://www.bestbuddies.nl>).

4.3 *(Maatjes)projecten gericht op vriendschap voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB*

We hebben slechts één maatjesproject gevonden dat gericht is op vriendschap en allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking, te weten het &U Meidenproject.

Dit project is gebaseerd op drie pijlers: rolmodelconcept, interculturele betrokkenheid en de inzet van jonge vrijwilligers. De meiden krijgen een maatje dat hen ondersteunt en leuke dingen met ze onderneemt. De coaches leren van en over het leven van de meiden en hoe, een-op-een, contact te onderhouden. De meiden zijn tussen de 12 en 18 jaar oud en afkomstig uit een etnische minderheidsgroep. Verder komen zij niet in aanmerking voor reguliere hulpverlening en vertonen ze een lichte vorm van gedragsproblematiek. In Hilversum wordt het &U Meidenproject georganiseerd vanuit MEE, Gooi & Vecht voor meiden met een lichte verstandelijke beperking, in samenwerking met een Gooise praktijkschool. Allochtone meiden van de praktijkschool worden gekoppeld aan een maatje voor het ondernemen van ontwikkelingsgerichte activiteiten. Aanleiding is de sociale problematiek waarin deze meiden vaak verkeren door het leven in twee culturen, met daaraan

gekoppeld hun beperking (Zie: <http://www.andyoumeidenproject.nl/projecten/u-hilversum-en-u-zeist>)².

Verder blijken er de afgelopen jaren wel een groot aantal allochtone student-mentor projecten te zijn ontstaan. Dit zijn projecten waarin onder andere Turkse of Marokkaanse studenten uit het hoger onderwijs middelbare school leerlingen uit de eigen groep begeleiden (Crul, 2003). Hierbij gaat het dus niet speciaal om jongeren met een verstandelijke beperking.

Ook vonden we enkele projecten gericht op vriendschap voor allochtonen met een verstandelijke beperking, maar hierbij ging het niet specifiek om jongeren. Zo is er een project van Pameijer (een zorginstelling voor mensen met een verstandelijke of psychiatrische handicap) waarbij in een Rotterdamse moskee naailessen gegeven worden. Tijdens deze naaicursus ontmoeten mensen mét en zonder beperking elkaar (Vertrouwde naaigroep in de moskee, 2007). Verder is er bijvoorbeeld vanuit Stichting Vrienden van de Bloemhof een Turkse vriendenkring opgezet, met een Turkse sleutelfiguur en vooral Turkse deelnemers. Het doel van een vriendenkring is om mensen met een verstandelijke, psychiatrische en/of sociale beperking te stimuleren sociale contacten op te bouwen buiten het hulpverleningskader, en een realistischer beeld te ontwikkelen van het verloop van sociale contacten en de eigen rol daarin. ([http://www.movisie.nl/onderwerpen/professionaliteitveranderd/docs/vriendenkingen_van_baalderborggroep\[1\].pdf](http://www.movisie.nl/onderwerpen/professionaliteitveranderd/docs/vriendenkingen_van_baalderborggroep[1].pdf))

4.4 *Conclusie*

Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking maken minder gebruik van vrijwillige ondersteuning dan autochtone jongeren met een verstandelijke beperking. Een belangrijk onderdeel van de vrijwillige ondersteuning die is gericht op sociale contacten vormen de maatjesprojecten. We hebben slechts één maatjesproject gevonden dat zich specifiek richt op vriendschap voor allochtone (onder andere Turkse of Marokkaanse) jongeren met een lichte verstandelijke beperking.

In het vorige hoofdstuk kwam naar voren dat Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking wellicht behoefte hebben aan meer vrienden (zonder een verstandelijke beperking). Op grond van het literatuuronderzoek kunnen we concluderen dat er mogelijk behoefte is aan maatjesprojecten voor jongeren met een lichte verstandelijke beperking van Turkse en Marokkaanse afkomst. Omdat er echter zo weinig over deze groep bekend is moeten we voorzichtig omgaan met deze conclusie.

2 De projectleider was aanwezig bij de expertmeeting in het kader van dit onderzoek. Deze wordt besproken in hoofdstuk 8.

5 *Turkse en Marokkaanse deelnemers aan Best Buddies*

We gaan nu verder met de resultaten van het praktijkonderzoek. In dit hoofdstuk komen de resultaten aan bod van de interviews met de (Turkse en Marokkaanse) deelnemers aan Best Buddies. Een klein deel van de jongeren en studenten die aan Best Buddies deelnemen, is van Turkse of Marokkaanse afkomst. Van deze deelnemers wilden we dan ook weten hoe zij de deelname aan Best Buddies ervaren hebben. Hebben zij een voorkeur voor een buddy of maatje van dezelfde etnische afkomst? Aan welke voorwaarde moet een Best Buddies project voor Turkse en Marokkaanse deelnemers voldoen, en hoe denken de eerdere deelnemers dat die groep het beste kan worden bereikt?

We beginnen met een beschrijving van de geïnterviewde deelnemers. Daarna gaan we in op de resultaten van de interviews met de Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Vervolgens bespreken we de resultaten van de interviews met de studenten die als buddy aan Best Buddies deelnamen.

5.1 *Werving van de respondenten en methode*

Via alle zeven regiocoördinatoren van Best Buddies Nederland zijn Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking, maatjes van hen en Turkse en Marokkaanse studenten gezocht. Ze deden in het schooljaar 2010-2011 aan Best Buddies mee. Er bleken weinig Turkse en Marokkaanse deelnemers te zijn: Twee Turkse jongeren, twee Marokkaanse jongeren en twee Turkse buddies. Er konden zes deelnemers geïnterviewd worden: drie jongeren, de buddy van een van hen en twee andere buddies. Omdat het om maar een klein aantal geïnterviewde deelnemers gaat, moeten we voorzichtig zijn met het trekken van conclusies. Bovendien kan het zijn dat de jongeren die al ervaring hebben met Best Buddies anders zijn dan degene die nog niet deelnemen.

De interviews zijn afgenomen door interviewsters van Turkse en Marokkaanse afkomst. Zij hebben voorafgaand een training gehad. De interviews zijn gehouden aan de hand van een vragenlijst, waarbij rekening is gehouden met de verstandelijke beperking van de te interviewen jongeren. De vragenlijst is vertaald in het Turks en Arabisch. Indien gewenst kon het interview in de eigen taal worden gehouden. In de vragenlijst voor de

jongeren met een lichte verstandelijke beperking zijn ook een aantal stellingen opgenomen. De jongeren konden per stelling aangeven of deze voor hen ‘helemaal klopt’, ‘klopt’, ‘niet klopt’ of ‘helemaal niet klopt’. De interviews zijn opgenomen en vervolgens uitgewerkt.

5.2 *Achtergrondgegevens van de deelnemende jongeren*

Twee Turkse jongeren en één Marokkaanse jongere met een lichte verstandelijke beperking die aan Best Buddies deelnamen zijn geïnterviewd. De jongeren zijn tussen de 20 en 30 jaar oud en hebben als hoogst afgeronde opleiding vmbolbo/huishoudschool/mavo, voortgezet speciaal onderwijs of lagere school. Twee van hen wonen (begeleid) zelfstandig en één van hen woont in een woonvoorziening/gezinsvervangend tehuis (zie tabel 3 voor deze achtergrondgegevens). De jongeren zijn in Nederland geboren. Verder spreekt de Turkse man goed Turks en de Marokkaanse vrouw spreekt een beetje Marokkaans. De Turkse vrouw spreekt geen Turks en laat weten dat ze geheel Nederlands is opgevoed.

Tabel 3: *Achtergrond van de deelnemers*

	Geslacht	Leeftijd	Woonsituatie	Hoogste opleiding
Turks	1 man	M: 24	M: (Begeleid) zelfstandig wonend	M: Voortgezet speciaal onderwijs
	1 vrouw	V: 20	V: (Begeleid) zelfstandig wonend	V: Vmbo / lbo / huishoudschool / mavo
Marokkaans	1 vrouw	V: 30	V: Woonvoorziening/ gezinsvervangend tehuis	V: Lagere school

5.3 *Dagbesteding en sociale contacten*

Van de jongeren hebben er twee een baan en één dagbesteding. Twee jongeren sporten twee keer per week in hun vrije tijd. Eén van hen doet aan fitness en rolstoelhockey. Hiernaast kijkt hij graag voetbal, dit is zijn passie. De ander voetbalt graag, hiernaast doet ze weinig andere dingen in haar vrije tijd. De derde jongere sport niet, ze voert in haar vrije tijd huishoudelijke werkzaamheden uit en in het weekend zoekt ze haar familie op.

Alle drie de jongeren hebben huisgenoten of jongeren vanuit hun woning-complex om zich heen. Hiernaast hebben ze contact met vrienden en familie. Eén van de jongeren heeft vrienden vanuit haar wooncomplex waar ze dagelijks contact mee heeft, en vrienden via de voetbalvereniging waar ze

wekelijks leuke dingen mee doet. Met haar vrienden praat ze over voetbal, kijkt ze ‘Goede Tijden, Slechte Tijden’ en gaat ze winkelen. Ze heeft in totaal tien vrienden met allemaal een Nederlandse achtergrond. Een andere jongere heeft twee echte vrienden, ze spreken meestal één keer in de twee weken af. Dan praten ze bij, drinken ze samen of doen ze boodschappen. Deze vrienden hebben dezelfde etnische achtergrond als de jongere zelf. De derde jongere geeft aan vrienden te hebben, maar dit zijn er naast de huisgenoten niet zo veel. Ze zegt dat ze werkt en daardoor weinig met vrienden doet. Haar vrienden zijn zowel van Turkse als van Nederlandse afkomst. Tijdens de interviews is ook aan de jongeren gevraagd of zij zich wel eens eenzaam of alleen voelen. Eén jongere vertelt dat dit nooit het geval is, twee jongeren voelen zich soms eenzaam of alleen.

5.4 *Deelname aan Best Buddies*

De jongeren hoorden over Best Buddies via hun begeleiders of school. De redenen waarom ze aan Best Buddies zijn gaan deelnemen lopen uiteen. Genoemde redenen zijn het vergroten van het aantal sociale contacten, de wens om meer regelmaat en ritme in het eigen leven te krijgen, en om aan andere jongeren te laten zien wat het is om verstandelijke gehandicapt te zijn.

Twee jongeren hebben twee jaar aan Best Buddies deelgenomen en één jongere nam langer dan een jaar deel. Met hun buddy deden de jongeren allerlei activiteiten: film kijken, spelletjes, koken, knutselen, winkelen, et cetera. Alle drie zijn ze erg enthousiast over Best Buddies en ze geven het vriendschapsproject een rapportcijfer tussen een 7,5 en een 9. Een van hen zegt:

‘Ik vond het heel erg leuk en ik vond mijn maatje ook heel erg aardig, we deden vaak leuke dingen samen.’

Twee jongeren hebben een buddy met een Nederlandse achtergrond, de derde heeft een buddy met een andere etnische achtergrond, maar deze is niet Turks of Marokkaans. De jongeren vinden hun buddies aardig, hebben veel plezier met hun buddy en geven hen een rapportcijfer tussen de 7 en de 9. Twee van de drie jongeren voelen zich door deelname aan Best Buddies minder eenzaam. Eén jongere weet deze vraag niet te beantwoorden.

5.5 *Etnische afkomst en geslacht buddy*

We kijken in deze paragraaf naar welke kenmerken van de buddies de jongeren belangrijk vinden. In het interview is gevraagd naar voorkeur wat betreft de etniciteit en het geslacht van buddies. De jongeren denken hier verschillend over en dragen diverse argumenten aan voor hun voorkeur.

Eén jongere wil liever een buddy van Turkse afkomst omdat hij en zijn buddy dan Turks kunnen praten. Hij zegt hierover:

'Ik vind het fijner om in het Turks te praten over bepaalde onderwerpen. Niet omdat ik de Nederlandse taal niet goed spreek, maar ik kan me beter uitdrukken in het Turks. Sommige dingen kan ik heel goed delen met mijn Nederlandse buddy, maar soms zijn er onderwerpen waar ik liever in mijn moedertaal over zou willen praten. Dit mis ik heel erg bij een Nederlandse buddy.'

De stelling 'Het zou fijn zijn als ik met mijn Turkse/Marokkaanse buddy in het Turks zou kunnen praten' en 'Mijn buddy en ik zouden elkaar beter begrijpen als hij/zij ook Turks zou zijn' kloppen voor hem dan ook helemaal. Als onderdeel van een Nederlandse buddy noemt hij dat je open kan zijn in bepaalde dingen, er zijn minder grenzen.

'Bij een Turkse buddy kan je niet altijd even open zijn.'

De andere twee jongeren hebben geen voorkeur wat betreft de etnische afkomst van hun buddy. Eén van de twee zegt:

'Mijn buddy was Nederlands en zij was heel aardig, dat vind ik belangrijk en niet de afkomst van iemand.'

Deze twee jongeren spreken zelf geen of maar een beetje Turks/Marokkaans. De stelling 'Het zou fijn zijn als ik met mijn Turkse/Marokkaanse buddy in het Turks/Marokkaans zou kunnen praten' klopt voor hen dan ook helemaal niet. Ook de stelling 'Mijn buddy en ik zouden elkaar beter begrijpen als hij/zij ook Turks/Marokkaans zou zijn' klopt volgens hen niet of helemaal niet. Een van de jongeren noemt als voorwaarde bij een Turkse buddy dat deze op een gelijksoortige manier als zijzelf in het leven staat. Omdat zij zelf niet intensief met religie bezig is, zou zij het vervelend vinden als een buddy dat wel was en deze haar zou proberen te overtuigen van islamitische regels.

Wanneer meer Turkse en Marokkaanse jongeren aan Best Buddies deelnemen kan dit ook een brug slaan tussen twee culturen. We hebben daarom aan de jongeren gevraagd of deelname aan Best Buddies hun ideeën over autochtone Nederlandse mensen heeft veranderd. Dit blijkt niet het geval te zijn, maar wel vertelt een jongere dat hij merkt dat door hem de ideeën van zijn buddy over mensen van Turkse afkomst zijn veranderd.

De jongeren hebben geen voorkeur voor een buddy van hetzelfde geslacht. Het maakt voor twee van de drie jongeren niet uit of hun buddy een jongen of een meisje is. De derde zou liever een jongen als buddy willen, ze zegt:

‘Dan kan ik het over voetbal hebben en ik kan beter opschieten met jongens.’

5.6 Achtergrondgegevens van de studenten die buddy waren

Er zijn drie studenten geïnterviewd die aan Best Buddies deelnamen als buddy. De studenten volgen een hbo-opleiding, zijn tussen de 18 en 24 jaar en alle drie in Nederland geboren. Eén van hen heeft een Nederlandse achtergrond en was buddy van een jongere met een Turkse achtergrond. De andere twee hebben zelf een Turkse achtergrond. Eén van hen was gekoppeld aan een jongere met een Marokkaanse achtergrond, de ander aan een jongere met een Nederlandse achtergrond (zie tabel 4 voor een overzicht).

Tabel 4: Achtergrond van de buddydeelnemers

Etnische afkomst	Geslacht	Leeftijd	Hoogste opleiding
Turks	1 man	M: 24	M: Bezig met hbo
	1 vrouw	V: 18	V: Bezig met hbo
Nederlands	1 man	M: 22	M: Bezig met hbo

5.7 Deelname aan Best Buddies

De studenten hoorden op diverse manieren over Best Buddies: via school, via een stagedatabank, een lijst met verschillende stageplekken of een stage-markt waarbij Best Buddies werd gepromoot (deelname aan Best Buddies wordt niet als stage aangeboden, maar als vrijwilligerswerk). De studenten hebben om verschillende redenen besloten om als vrijwilliger aan Best Buddies deel te nemen. Zo vertelt een student dat hij meer wilde weten over jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Een andere student zegt:

‘Een maatjesproject leek me leuk omdat je op deze manier echt één op één met iemand bezig bent.’

Eén student doet al vier jaar mee aan Best Buddies, een andere anderhalf jaar en de laatste heeft zeven maanden meegedaan. Als buddy deden zij verschillende activiteiten met de jongere, zoals films kijken, helpen met huiswerk, fietsen, computeren, muziek luisteren of praten. Alle drie vonden ze

deelname aan Best Buddies heel erg leuk en ze geven Best Buddies een rapportcijfer tussen de 7 en 8,5. Een student zegt:

'Er worden veel projecten georganiseerd en die groepen worden mooi verdeeld over Nederland en ook waarschijnlijk over andere landen. Best Buddies is dus heel goed betrokken bij de maatschappij.'

Een andere student noemt als verbeterpunt de promotie:

'Ik wist er eerst helemaal niets van. Ze zouden het beter aan de man moeten brengen. Als dit gebeurt zullen er ook veel meer verschillende buddies zijn waardoor er ook beter voldaan kan worden aan de wensen van de maatjes.'

Verder heeft Best Buddies iets aan hun leven veranderd. De één is minder verlegen geworden, de ander merkt op nu meer geïnteresseerd te zijn in vrijwilligerswerk. De derde vindt dat zijn beeld over mensen met een verstandelijke beperking veranderd is. Deze Turkse student zegt:

'Voordat ik aan Best Buddies begon dacht ik dat iedereen met een verstandelijke beperking hetzelfde was. Maar dan ga je met ze om en dan zie je de verschillen tussen mijn maatje en andere mensen met een lichte verstandelijke beperking.'

Hij vertelt hierover later:

'Je hoort wel van alles en nog wat van mensen om je heen, maar je moet het ook allemaal zelf ervaren, dat gebeurt hierdoor.'

Ook voor de Turkse studente heeft deelname haar ideeën over jongeren met een verstandelijke beperking beïnvloed:

'Ik kijk er nu heel anders tegenaan. Ik heb gemerkt dat het moeilijk is om echt vrienden te maken, je ziet dat ze er alleen voor staan en dat ze weinig steun hebben van hun omgeving.'

De studenten zijn ook positief over hun maatjes en geven ze een rapportcijfer tussen de 7 en de 9. Eén student zegt:

'We kunnen elkaar flink aan het lachen maken. Als we samen zijn is het altijd lachen, gieren en brullen. Het is supergezellig altijd.'

5.8 *Etnische afkomst en geslacht jongere*

Aan de studenten is gevraagd of zij het juist fijn of niet fijn vinden dat zij maatje hebben met een andere etnische achtergrond. De studenten verklaren dat dit ze niet uitmaakt. Zo vertelt een student met een Nederlandse achtergrond wiens maatje een Turkse achtergrond had:

'Ik heb er geen problemen mee. Ook omdat ik toen bij hem thuis heel warm werd ontvangen. Zijn ouders waren ook heel blij dat ik zijn maatje was.'

Hij ziet verder geen nadelen. Deelname aan Best Buddies heeft zijn ideeën over Turkse mensen niet beïnvloed. Hij heeft niet zo snel vooroordelen en kent wel een aantal Turkse en Marokkaanse mensen, zegt hij. De Turkse student noemt als voordelen van het hebben van een andere etnische achtergrond dan zijn maatje:

'Je ziet elkaars cultuur en beweegredenen. Je leert over elkaars achtergrond en cultuur. Hierdoor heb je ook meer stof tot praten.'

Als nadelen noemt hij:

'Vooroordelen kunnen extra sterk zijn omdat het om mensen met een lichte verstandelijke beperking gaat. Een nadeel kan ook zijn dat er morele dilemma's naar voren komen. Als hij bijvoorbeeld een biertje drinkt en ik niet en als hij aandringt dat ik ook moet drinken, kan dat wrijving opleveren.'

Verder denkt hij dat deelname aan Best Buddies zijn ideeën over autochtone Nederlandse mensen niet heeft beïnvloed.

Aan de studenten is ook gevraagd of ze een voorkeur zouden hebben wat betreft etniciteit als ze zelf hun buddy zouden kunnen uitkiezen. De studenten geven aan dat dit voor hen niet uitmaakt, het hangt van de persoon af vinden ze. De studente met een Turkse achtergrond zegt wel:

'Een Turks maatje zou voor ons beiden meer voordelen kunnen hebben omdat we ons daardoor misschien meer op ons gemak voelen bij elkaar. Maar dit zou net zo goed kunnen bij een Nederlands, Marokkaans, et cetera. maatje.'

Over de voordelen van een Turks maatje zegt ze:

'Dan hadden we wel meer overeenkomsten gehad en dat had ik misschien ook wel fijner gevonden omdat er dan nog iets zou zijn waar ik diegene in kon helpen zoals de taal of andere gewoontes.'

Nadelen kan ze niet bedenken. De studenten zeggen geen voorkeur te hebben voor een jongen of meisje als maatje.

5.9 *Ideeën over Best Buddies projecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren*

Tijdens het tweede deel van de interviews zijn de studenten bevraagd over hun ideeën voor Best Buddies projecten met Turkse en Marokkaanse deelnemers. Is het beter om Turkse en Marokkaanse jongeren te koppelen aan studenten met dezelfde of juist een andere etnische achtergrond? De studenten denken dat je dit in het algemeen niet kunt bepalen, maar soms wel op persoonlijk niveau. Je zou moeten kijken naar wat de jongeren en de buddies willen en daarop afstemmen. De Turkse student zegt:

‘Als je bijvoorbeeld een hele stugge persoon hebt die heel veel vooroordelen heeft zou het inderdaad beter zijn om zo iemand te koppelen aan een maatje van eigen afkomst. Daarnaast kan een taalbarrière ook reden zijn om buddies te koppelen aan maatjes van de eigen afkomst. Dit zal een gunstige uitwerking hebben op het contact.’

De Turkse studente ziet zowel voor- als nadelen:

‘Aan de ene kant lijkt het me beter Turkse jongeren te koppelen aan Turkse studenten, omdat ze dan geen last hebben van taalbarrières en makkelijker communiceren met elkaar. Misschien zijn er ook dingen die een Turkse beter begrijpt dan een Nederlandse (als het bijvoorbeeld om geloof en dergelijke gaat). Aan de andere kant is het misschien ook wel beter dat Turkse jongeren worden gekoppeld aan een Nederlandse student omdat ze zo genoodzaakt zijn Nederlands te praten.’

Aan de Turkse studenten is gevraagd aan welke voorwaarden een Best Buddies project moet voldoen om aantrekkelijk en toegankelijk te zijn voor Turkse en Marokkaanse buddies. Verschillende zaken worden genoemd. Het gaat vooral om de match (persoonlijke interesses zijn belangrijk) die gemaakt wordt. Er moet rekening worden gehouden met of beiden wel goed met elkaar kunnen communiceren en dezelfde taal spreken. In overeenstemming met het huidige beleid van Best Buddies, geven de studenten aan dat het goed is om een kennismakingsgesprek te hebben. Als buddy zou je ‘nee’ moeten kunnen zeggen wanneer er geen klik is met het maatje.

Hiernaast is gevraagd aan welke voorwaarden een Best Buddies project voor Turkse en Marokkaanse jongeren moet voldoen. Er zou rekening moeten worden gehouden met de kans op taalbarrières, cultuurverschillen en een andere kijk op dingen. De student zegt:

‘Als ik zo’n Best Buddies project zou opstarten zou ik als eerste kijken naar de communicatie: kan iemand wel Nederlands? Ik zou ook kijken hoe ik de buddies en maatjes zou koppelen. Vooral Turkse mensen hebben het geloof best wel hoog zitten

en er zijn grote verschillen tussen verschillende gelovigen die een invloed kunnen uitoefenen op de band. Ik zou ook kijken uit welk milieu iemand komt. Een jongen en een meisje matchen, daar zou ik mee oppassen. Omdat het moeilijkheden op kan leveren voor een vrouwelijk maatje die bijvoorbeeld op stap zou moeten gaan met een mannelijke buddy, vooral in verband met de familie van het meisje. Dit heeft heel erg te maken met de (Turkse en Marokkaanse) cultuur.'

De studente denkt dat veel andere Turkse en Marokkaanse studenten aan Best Buddies zouden willen meedoen, omdat het een mooie kans is om iets te betekenen voor anderen. De student denkt juist dat heel weinig Turkse en Marokkaanse studenten hiervoor zijn over te halen, omdat ze niet veel weten over mensen met lichte verstandelijke beperking en liever betaald werk doen.

De studenten denken dat je Turkse en Marokkaanse studenten vooral via het internet, sociale media en hogescholen kunt bereiken voor deelname aan Best Buddies. De student zegt hierover:

'Ik denk dat het vooral belangrijk is om te kijken waar ze te vinden zijn en daarnaast is promotie heel erg belangrijk. Je zou misschien ook een klein prijsje kunnen geven aan mensen die zich aanmelden. Promoten via sociale media zou ook veel op kunnen leveren (Facebook, Twitter, LinkedIn). Ook kan je invloedrijke Turkse/Marokkaanse mensen laten lobbyen of bijvoorbeeld een filmpje laten maken.'

De Turkse en Marokkaanse jongeren zijn volgens de studenten het beste te bereiken door hulpverleningsinstanties of sociale media, bijvoorbeeld met promotie via een Facebook-account van Best Buddies of filmpjes.

De studente verwacht dat Turkse en Marokkaanse studenten en jongeren eerder aan Best Buddies willen deelnemen wanneer zij een maatje of buddy met dezelfde etnische achtergrond krijgen. Ze zegt hierover:

'Omdat het communiceren veel makkelijker gaat en ook begrijpen ze de cultuur van elkaar beter. Ik heb gemerkt dat de jongeren zich toch wel het meest op hun gemak voelen bij iemand van hun eigen cultuur.'

De student verwacht dat dit voor de ene helft van de studenten en jongeren wel zal gelden, maar voor de andere helft niet. Wel merkt hij hierbij op:

'Aan de andere kant zou ik het wel gaaf vinden om een Turks maatje te hebben. Misschien is het iets wat niet wordt uitgesproken en het klinkt heel gek, maar ergens wil je toch wel je 'eigen mensen' helpen.'

5.10 Conclusies

Een heel klein deel (6 in totaal) van de deelnemers aan Best Buddies is nu van Turkse of Marokkaanse afkomst. We hebben drie jongeren en twee studenten van Turkse en Marokkaanse afkomst geïnterviewd en een buddy van een Turkse jongere. Zowel de jongeren als de buddies zijn positief over de deelname aan Best Buddies. Matching op etniciteit en geslacht lijkt voor de meeste deelnemers niet erg te leven. Voor zichzelf vinden zij dit doorgaans niet belangrijk. Aansluiten bij persoonlijke interesses en leefstijl staat voorop. De deelnemers kunnen zich overigens wel voorstellen dat matching op etniciteit of geslacht voor anderen relevant kan zijn, bijvoorbeeld als er een taalbarrière is. Het aansluiten bij persoonlijke voorkeuren van betrokkenen kan er volgens hen dan in sommige gevallen toe leiden dat gezocht wordt naar een match waarbij etniciteit of geslacht een rol speelt. Dit advies van de studenten komt overeen met het huidige beleid van Best Buddies.

De studenten geven een aantal tips mee voor de matching in een eventueel Best Buddies project voor Turkse en Marokkaanse jongeren. Een kennismakingsgesprek is belangrijk en ze vinden dat de buddy de mogelijkheid moet krijgen om een match te weigeren wanneer er geen 'klik' is. Dit sluit aan bij het beleid van Best Buddies zoals dat er nu is. Daarnaast is het zaak rekening te houden met taalbarrières, cultuurverschillen, en een andere kijk op zaken zoals geloof binnen de eigen etnische groep. Ook zou iemand om persoonlijke redenen (zoals veel vooroordelen) soms beter gekoppeld kunnen worden aan een persoon met dezelfde etnische achtergrond. Verder benadrukken de studenten dat voorzichtig moet worden omgegaan met het matchen van een jongen en een meisje. Hiernaast geven de studenten een aantal tips voor de werving. Turkse en Marokkaanse studenten kunnen het beste worden bereikt via sociale media en hogescholen. Turkse en Marokkaanse jongeren via hulpverleningsinstanties of sociale media. Promotie is belangrijk volgens de studenten. Hierbij kun je gebruikmaken van Turkse en Marokkaanse rolmodellen. Sommige Turkse en Marokkaanse studenten en jongeren zullen volgens de studenten eerder deelnemen wanneer zij een maatje of buddy met dezelfde etnische achtergrond krijgen.

6 *Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB die niet aan Best Buddies deelnemen*

In dit hoofdstuk gaat het om Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking die (nog) niet aan Best Buddies deelnemen. In de interviews met deze jongeren wilden we te weten komen hoe hun leefsituatie is, welke sociale contacten zij hebben en hoe ze die waarderen. Vervolgens is aan ze gevraagd of ze behoefte hebben aan een buddy en zo ja, wat zij van een buddy verwachten. En: wat is belangrijk voor de jongeren bij een buddy?

We beginnen dit hoofdstuk met een beschrijving van de werving van de geïnterviewde jongeren. Daarna gaan we in op de resultaten van de interviews.

6.1 *Werving van de respondenten en methode*

De Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking zijn via verschillende kanalen benaderd. Onder meer via zorgorganisaties, praktijkscholen, organisaties gericht op allochtone gehandicapten en het netwerk van medewerkers van het Verwey-Jonker Instituut. Zie voor een compleet overzicht tabel 5 en Bijlage 2. De werving bleek zeer moeilijk en tijdsintensief. Er zijn dan ook 14 maanden nodig geweest om voldoende Turkse en Marokkaanse jongeren te vinden.³

In totaal zijn er 21 Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking gevonden die geïnterviewd konden worden. 15 jongeren zijn via een praktijkschool gevonden, 5 via een zorginstelling en 1 jongere via het netwerk van één van de Marokkaanse interviewsters. Er werd naar een evenredige verdeling tussen mannen en vrouwen gestreefd. Dit is losgelaten

3 Vaak werd eerst een organisatie telefonisch en via e-mail benaderd, na doorverwijzing werden één of meerdere relevante medewerker(s) binnen de organisatie telefonisch en via e-mail benaderd (vaak begeleiders), die vervolgens eventuele Turkse of Marokkaanse jongeren vroegen of zij belangstelling hadden om mee te doen aan een interview. De werving kon dus op drie niveaus mislukken, wanneer de instelling, de medewerker of de Turkse/Marokkaanse jongere niet kon of wilde meewerken. Veel organisaties zeiden geen tijd te hebben om te helpen met het werven van respondenten. Ook lieten veel zorgorganisaties weten dat er niet of nauwelijks jongeren van Turkse of Marokkaanse afkomst in hun instelling wonen.

toen dit gaandeweg de werving erg moeilijk bleek (zie bijlage 2 voor een compleet overzicht).

De interviews zijn afgenomen door interviewsters van Turkse en Marokkaanse afkomst. Zij hebben voorafgaand een training gehad. De interviews zijn gehouden aan de hand van een vragenlijst, rekening houdend met de verstandelijke beperking van de te interviewen jongeren. De vragenlijst is vertaald in het Turks en Arabisch en indien gewenst kon het interview in de eigen taal worden gehouden. In de vragenlijst voor de jongeren met een lichte verstandelijke beperking zijn ook enkele stellingen opgenomen. De jongeren konden per stelling aangeven of deze voor hen ‘helemaal klopt’, ‘klopt’, ‘niet klopt’ of ‘helemaal niet klopt’. De interviews zijn opgenomen en vervolgens uitgewerkt. Als beloning voor deelname kregen de jongeren een VVV-bon van 10 euro en een klein presentje (notitieblokje van Best Buddies Nederland).

6.2 *Achtergrondgegevens van de respondenten*

Van de geïnterviewde jongeren met een lichte verstandelijke beperking waren er elf van Turkse afkomst en tien van Marokkaanse afkomst. Onder de groep geïnterviewde jongeren waren vier vrouwen en zeventien mannen. De leeftijd liep uiteen van 16 t/m 36 jaar. De meeste jongeren zijn tussen de 16 en 18 jaar oud. Het opleidingsniveau varieerde van ZMLK onderwijs tot mbo (praktijkschool). Bijna alle jongeren zijn in Nederland geboren. De twee jongeren die in Turkije en Marokko zijn geboren wonen al bijna hun hele leven in Nederland. Vijftien van de 21 jongeren wonen bij familie; drie wonen er in een woonvoorziening/gezinsvervangend tehuis en drie wonen (begeleid) zelfstandig (Zie tabel 5 voor deze achtergrondgegevens).

Uit de analyse bleek dat er geen opvallende verschillen zijn tussen Turkse en Marokkaanse jongeren of tussen jongens en meisjes. Waar wel verschillen zijn gevonden, is dit vermeld. De leefsituatie van de zes jongeren die in een woonvoorziening of begeleid zelfstandig wonen, verschilt van die van de jongeren die thuis bij familie wonen. Dit heeft gevolgen voor hun behoefte en wensen als het gaat om sociale contacten en tijdsbesteding. Om deze reden worden deze jongeren soms apart genoemd.

Tabel 5: Achtergrond van de niet-deelnemers

	Geslacht	Leeftijd	Woonsituatie	Opleiding
Turks	10 mannen	M1: 31	M1: Woonvoorziening / gezinsvervangend tehuis	M1: ZMLK (afgerond)
	1 vrouw	M2: 20	M2: Woonvoorziening / gezinsvervangend tehuis	M2: Onbekend
		M3: 36	M3: (Begeleid) zelfstandig wonend	M3: MLK (afgerond)
		M4: 18	M4: Bij familie	M4: Bezig met Praktijkschool
		M5: 17	M5: Bij familie	M5: Bezig met Praktijkschool
		M6: 16	M6: Bij familie	M6: Bezig met Praktijkschool
		M7: 17	M7: Bij familie	M7: Bezig met Praktijkschool
		M8: 17	M8: Bij familie	M8: Bezig met Praktijkschool
		M9: 17	M9: Bij familie	M9: Bezig met Praktijkschool
		M10: 17	M10: Bij familie	M10: Bezig met Praktijkschool
		V1: 17	V1: Bij familie	V1: Bezig met Praktijkschool
Marokkaans	7 mannen	M1: 28	M1: (Begeleid) zelfstandig wonend	M1: Lagere school (afgerond)
	3 vrouwen	M2: 18	M2: (Begeleid) zelfstandig wonend	M2: Bezig met mbo
		M3: 16	M3: Bij familie	M3: Bezig met praktijkschool (administratie)
		M4: 17	M4: Bij familie	M4: Bezig met Praktijkschool (vierde klas van BBLWO)
		M5: 17	M5: Bij familie	M5: AKA opleiding aan Praktijkschool
		M6: 17	M6: Bij familie	M6: Bezig met Praktijkschool
		M7: 16	M7: Bij familie	M7: Bezig met Praktijkschool
		V1: 16	V1: Woonvoorziening/ gezinsvervangend tehuis	V1: Bezig met vso ZMLK (Kingma college)
		V2: 17	V2: Bij familie	V2: Bezig met Praktijkschool
		V3: 16	V3: Bij familie	V3: Bezig met Praktijkschool

6.3 *Dagbesteding*

Verreweg de meeste jongeren gaan overdag naar (de praktijk)school (15 van de 21). Een aantal van hen heeft bijbaantjes, zoals een krantenwijk, of verkoopster in een winkel. Een Turkse jongen helpt veel na schooltijd in de zaak van zijn vader. Diverse jongeren die op school zitten, lopen stage, bijvoorbeeld bij een autogarage of een bakkerij. Drie jongeren besteden het grootste deel van hun tijd aan werk. Twee jongeren hebben op dit moment geen vaste dagbesteding. Een Turkse jongen die in een woonvoorziening woont, vertelt:

'Ik ben vooral op mijn kamer en ik luister veel muziek. Ik ga ook wel eens naar buiten met de andere bewoners. Ik ben vaak alleen. Verder ga elke dag zwemmen.'

Slechts een enkeling komt in een dagcentrum. Alle jongeren noemen activiteiten die zij in hun vrije tijd ondernemen. De jongeren die in een woonvoorziening wonen, merken op dat zij niet geheel vrij zijn om hun tijd zo te besteden als zij zouden willen, omdat zij niet zonder begeleiding naar buiten mogen. De vrije tijd die zij hebben brengen zij vaak door met begeleiders. De jongeren die bij familie wonen en de jongeren die begeleid zelfstandig wonen noemen vooral activiteiten thuis, in de buurt, en 'in de stad/centrum'. Thuis wordt er 'gechillt', zitten de jongeren achter de computer, playstation of tv. De thuiswonende jongeren, en dan vooral de meisjes zeggen dat zij thuis (moeder) helpen, of jongere broertjes/zusjes (met huiswerk). De meeste jongens gaan veel naar buiten. Het vaakst genoemd is voetballen in de buurt. Veel van de Turkse jongens in dit onderzoek doen dit iedere dag.

6.4 *Sociale contacten*

Met wie gaan de jongeren nu voornamelijk om? Welke sociale contacten hebben zij en hoe waarderen zij deze contacten? Zijn zij (soms) eenzaam of hebben zij bijvoorbeeld behoefte aan meer vriendschappen? Alle jongeren noemen familie(leden) met wie zij (veel) contact hebben. Voor de thuiswonende jongeren is dat vanzelfsprekend: naast ten minste één ouder, zijn er vaak broers en zussen en ook neven en nichten worden vaak genoemd als familieleden met wie veel wordt omgegaan. Hoewel het om kleine aantallen gaat, is in de antwoorden te zien dat bijna alle thuiswonende jongeren vertellen dat ze (veel) vrienden hebben, terwijl de jongeren die begeleid zelfstandig wonen of in een woonvoorziening verblijven vaak zeggen dat zij geen echte vrienden hebben. Deze jongeren noemen dan ook vaker een of meerdere begeleiders met wie ze contact hebben.

Dit brengt ons op de kwestie wie vrienden zijn. Dat dit niet per definitie de mensen zijn met wie je samenwoont, laat het volgende citaat van een Marokkaanse jongen zien:

'Sinds kort doe ik aan begeleid wonen. Dat is helaas nog ver van mijn school en hierdoor kan ik daar niet meer heengaan. Ik heb hier ook nog geen echte vrienden. Ik ga wel met de jongens en meiden om hier, maar het voelt nog niet als vrienden. Ik mag een keer in de zoveel tijd een weekend naar mijn ouders. Daar zie ik mijn familie en dat vind ik erg leuk.'

De thuiswonende jongeren, die op school zitten, zeggen bijna zonder uitzondering heel veel vrienden te hebben.

'Echt veel hoor, ik zou niet weten hoeveel precies' of 'Nou, zeker twintig, we zien elkaar elke dag in de buurt.'

De jongeren treffen hun vrienden dus vooral op plekken waar zij zelf (dagelijks) komen, zoals school en de buurt. Gerichte afspraken - dat wil zeggen met een of meer vrienden afspreken om samen iets te ondernemen of elkaar te bezoeken - komen minder frequent voor, hoewel de meeste jongere wel afspraken hebben:

'We gaan twee keer per maand naar de film, of iets eten in de stad.'

Gevraagd naar de etnische achtergrond van hun vrienden vertellen de meeste jongeren dat zij met mensen omgaan van allerlei achtergronden. Een aantal Turkse jongeren zegt met nadruk dat zij vooral Turkse contacten hebben en dat zij dit prettig vinden. De jongeren die begeleid zelfstandig of in een woonvoorziening wonen noemen juist vaker dat zij voornamelijk autochtone contacten hebben.

We hebben aan de jongeren gevraagd of zij zich weleens eenzaam voelen en of ze hierop een toelichting willen geven. Negen jongeren (van de 21) vertellen dat zij soms of vaak eenzaam zijn. Vijf van de zes begeleid zelfstandig of in een woonvoorziening wonende jongeren zeggen soms of vaak eenzaam te zijn. Een Turkse jongen uit een woonvoorziening zegt:

'Ik voel me vaak eenzaam. Maar ik ben het wel gewend. Ik woon al jaren hier, echt jaren. Maar af en toe heb ik wel eens verdriet. Dat hebben we allemaal wel eens. Ik vind het moeilijk om uit te leggen. Ik houd mezelf in bedwang. Ik zit een beetje vreemd in elkaar.'

De jongeren die begeleid zelfstandig of in een woonvoorziening wonen maken een onderscheid tussen eenzaam en alleen zijn. In hun toelichting maken zij duidelijk dat veel alleen zijn iets is waar zij aan gewend zijn, en wat niet alleen maar negatief is; er zitten ook voordelen aan.

Een Marokkaans meisje uit een woonvoorziening vertelt:

'Ik voel me vaak wel alleen, dit vind ik niet erg. Ik vind het wel leuk, ben gewend. Ik kan dan lekker gaan rusten. Geen leiding die op mij let en niemand die mij aanspreekt. Ik kan nu gewoon een binnenpretje hebben. Dat heb ik weleens.'

De overige 12 jongeren zeggen nooit eenzaam te zijn. Op een na zijn dit jongeren die bij hun familie wonen, die zoals we hierboven hebben gezien, vertelden dat zij veel familie en vrienden om zich heen hebben in het dagelijks leven. De toelichting op hun antwoord is dan ook in veel gevallen:

'Ik ben nooit eenzaam, ik heb zoveel mensen om mij heen dat ik eigenlijk nooit eenzaam ben.'

Als jongeren die bij hun familie wonen zich toch (soms) eenzaam voelen, dan heeft dit - zo blijkt uit hun toelichting - te maken met de kwaliteit van de contacten met de mensen om hen heen. Er kunnen dan wel (heel veel vrienden) zijn, met wie veel tijd wordt doorgebracht, maar die vervullen niet per definitie dat waar je behoefte aan hebt:

'Ik heb genoeg vrienden, maar ik mis iemand die ik kan vertrouwen.'

6.5 *Behoeft*e aan een buddy

We hebben aan de jongeren gevraagd of zij behoefte hebben aan meer vrienden/vriendschappen. De antwoorden op deze vraag lopen goeddeels parallel met de antwoorden op de vraag naar gevoelens van eenzaamheid in de vorige paragraaf: de jongeren die *niet* bij hun familie wonen hebben in de meeste gevallen behoefte aan meer vrienden/vriendschappen, omdat ze ervaren dat ze op dit moment te weinig van dergelijke contacten hebben. De jongeren die bij hun familie wonen antwoorden in de meeste gevallen dat zij (ruim) voldoende vrienden hebben, en dus geen behoefte hebben aan meer. De jongeren - zowel thuis, als uitwonend - die meer vrienden zouden willen hebben, zijn vooral op zoek naar mensen waarmee zij gerichte activiteiten kunnen ondernemen, of die zij kunnen bezoeken en vice versa, *bijvoorbeeld samen naar de bios gaan, of afspreken.*

Na een korte introductie van het project, hebben we aan de jongeren gevraagd of zij belangstelling zouden hebben voor deelname aan Best Buddies. Om ervoor te zorgen dat de jongeren hier in alle vrijheid op zouden kunnen reflecteren hebben de interviewers verteld dat belangstelling niet betekent dat ze direct door Best Buddies zullen worden benaderd. Dat is in een aparte vraag, aan het einde van het interview aan de orde gesteld.

Dertien van de 21 jongeren zeggen belangstelling te hebben voor een buddy, zij het soms wat aarzelend, omdat zij zich niet goed kunnen voorstellen wat het in de praktijk precies inhoudt. Onder deze jongeren bevinden zich bijna alle jongeren die *niet* bij familie wonen en een flink aantal jongeren die wel bij familie wonen.

De acht jongeren die zeggen geen behoefte te hebben aan een Best Buddy wonen bijna allemaal bij familie en verwijzen naar hun vele sociale contacten, die het hebben van een buddy overbodig zouden maken:

'Ik heb al genoeg vrienden, ik hoef geen nieuwe.'

Een van de jongeren vond het lastig om de vraag te beantwoorden en heeft niet aangegeven wel of geen behoefte te hebben aan een Best Buddy.

De jongeren die wel behoefte hebben aan een buddy noemen hiervoor grofweg twee redenen. De eerste reden, die vooral wordt genoemd door de jongeren die *niet* bij familie wonen, is dat zij behoefte hebben aan meer vrienden:

'Ja, ik wil graag nieuwe vrienden in deze nieuwe omgeving.'

Dit citaat laat zien dat het verhuizen (van 'thuis') naar begeleid zelfstandig wonen verlies van vriendschappen met zich mee kan brengen. De tweede reden voor belangstelling voor een buddy is de behoefte aan vrienden waarmee *andere* activiteiten kunnen worden ondernomen dan met de vrienden die de jongere op dit moment heeft:

'Dan kan ik dingen doen, die ik met mijn vrienden niet doe' of 'Dan heb ik meer vrijheid, want dan mag ik met die persoon naar buiten.'

Kortom, in overeenstemming met het voorgaande: de belangstelling voor een buddy heeft te maken met de behoefte aan *nieuwe* contacten en vriendschappen (vooral genoemd door de jongeren die niet bij familie wonen) én met de behoefte aan *andersoortige* contacten en vriendschappen.

6.6 Kenmerken van een buddy

We hebben aan de jongeren tot slot een aantal vragen voorgelegd over eigenschappen waaraan een toekomstige buddy zou moeten voldoen. Ook de meeste jongeren die geen belangstelling hebben voor een buddy hebben deze vragen beantwoord. Uit een analyse van de antwoorden blijkt dat de meeste jongeren het heel lastig vinden om dit type vragen te beantwoorden. Vooral de vraag naar randvoorwaarden waaraan een buddyproject zou moeten voldoen, is nauwelijks beantwoord. In het algemeen vertellen de meeste

jongeren dat het voor hen vooral van belang is dat een buddy gemeenschappelijke interesses heeft, en aardig is.

Gevraagd naar een eventuele voorkeur voor de etnische achtergrond of het geslacht van een buddy geven de jongeren zeer divers antwoord. De jongeren die geen belangstelling hebben voor een buddy, maakt het meestal niet veel uit. Ook een deel van de jongeren die wel een buddy zouden willen, heeft geen duidelijke voorkeur. De overige antwoorden wijzen twee richtingen uit. Sommigen willen liever iemand met een andere etnische achtergrond of geslacht (*'Ik wil geen Marokkaan, want ik heb negatieve ervaringen met mijn Marokkaanse vrienden'*; *'Ik zou wel een meisje willen, want nu heb ik alleen maar vrienden'*). Anderen prefereren een buddy met dezelfde etnische achtergrond of geslacht. De belangrijkste redenen zijn het gemakkelijker kunnen praten (geen taalbarrière, maar elkaar cultureel verstaan) of het gemakkelijker omgaan met iemand van het eigen geslacht.

6.7 Conclusies

In dit hoofdstuk analyseerden we de interviews met 21 Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking. De meeste geïnterviewde jongeren wonen thuis en volgen praktijkonderwijs. Veel van hun contacten en vrijetijdsactiviteiten vinden binnen de familiecontext plaats. Een kleine groep is iets ouder en woont in een woonvoorziening. Meer dan geslacht of etniciteit blijkt dit onderscheid belangrijk bij de behoefte aan (meer) vriendschappen en/of een maatje. De belangstelling voor een buddy heeft te maken met de behoefte aan *nieuwe* contacten en vriendschappen (vooral genoemd door de jongeren die niet bij familie wonen) én met de behoefte aan *andersoortige* contacten en vriendschappen (vooral genoemd door thuiswonende jongeren).

Desgevraagd vertellen de jongeren dat het voor hen van belang is dat er een 'klik' is met een buddy, bijvoorbeeld door gedeelde interesses. Daarnaast vinden veel jongeren het belangrijk dat de omgang met een buddy ze iets nieuws oplevert, zoals het ondernemen van andersoortige activiteiten, of een ander type vriendschap, waaraan zij - meer dan bij hun huidige contacten het geval is - steun kunnen ontleen.

7 *Studenten die niet aan Best Buddies deelnemen*

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken van de enquête onder (Turkse en Marokkaanse) studenten die (nog) geen buddy zijn. Van hen wilden we weten of ze mogelijk belangstelling hebben voor deelname aan Best Buddies. Ook werd gevraagd of ze een voorkeur hebben voor een maatje op basis van etniciteit of geslacht en hoe Best Buddies Nederland ze het beste kan bereiken. We beginnen dit hoofdstuk met een beschrijving van het werven van de studenten voor de enquête. Daarna gaan we in op de resultaten, waarbij de studenten van Turkse en Marokkaanse afkomst centraal staan.

7.1 *Werving van de respondenten en methode*

Voor deelname aan de enquête zijn studenten geworven die een opleiding volgen aan de universiteit, het hbo of die een 3- of 4-jarige mbo-opleiding volgen. In de loop van de werving hebben we deze toegespitst op Turkse en Marokkaanse studenten, om ervoor te zorgen dat minimaal 25 Turkse en 25 Marokkaanse studenten de enquête zouden invullen. We hebben bij de werving diverse opleidingen (wo, hbo en mbo) en Turkse en Marokkaanse studentenverenigingen benaderd, met name uit Amersfoort, Utrecht, Den Haag, Rotterdam en Amsterdam (zie bijlage 3).

Als de organisatie wilde meewerken werd er een oproep voor het invullen van de enquête op de website van de opleiding of studentenvereniging geplaatst. Naast een korte uitleg over de enquête, werd hierin vermeld dat onder de deelnemers een aantal cadeaubonnen van 20 euro zouden worden verloot. Via een link in de oproep konden de studenten naar de digitale vragenlijst gaan. De vragenlijst bestond uit maximaal dertig vragen (voor de meeste deelnemers was deze korter, omdat niet alle vragen op hen van toepassing waren en daardoor automatisch werden overgeslagen).

7.2 *Achtergrondgegevens van de respondenten*

In totaal hebben 263 studenten de vragenlijst ingevuld. Hiervan waren 157 studenten van autochtone afkomst, 29 studenten van Turkse afkomst, 31 van

Marokkaanse afkomst en 46 van overig allochtone afkomst (waaronder 14 westers allochtoon en 32 niet-westers allochtoon)^{4 5}.

De resultaten van de enquête worden voor deze groepen apart weergegeven. De resultaten van de studenten van Turkse en Marokkaanse afkomst staan bij de bespreking centraal. Omdat het geen representatieve steekproef onder studenten betreft en de meeste groepen uit een beperkt aantal respondenten bestaan, moeten we voorzichtig met de uitkomsten omgaan.

Bijna alle studenten van Turkse afkomst (27 van de 29) rekenen zichzelf tot de etnische groep 'Turks' en alle studenten van Marokkaanse afkomst rekenen zichzelf tot de etnische groep 'Marokkaans'. Drie vijfde van de Turkse (17 van de 29) en Marokkaanse studenten (18 van de 31) rekent zichzelf (ook) tot de etnische groep 'Nederlands'. De overgrote meerderheid van de studenten van Turkse afkomst (23 van de 29) en van Marokkaanse afkomst (26 van de 31) is in Nederland geboren. De meeste van de Turkse en Marokkaanse studenten die niet in Nederland zijn geboren wonen hier al bijna hun hele leven. Van de groep overige allochtonen is iets meer dan de helft in Nederland geboren (25 van de 46). Degenen die niet in Nederland zijn geboren, wonen hier soms al bijna hun hele leven en soms nog maar een paar jaar.

De Turkse en Marokkaanse studenten zijn gemiddeld 21 jaar oud. De overige allochtone studenten zijn gemiddeld eveneens 21 jaar, de autochtone studenten zijn gemiddeld iets ouder, te weten 23 jaar (dit kan samenhangen met het iets grotere aantal universitaire studenten in deze groep). Ongeveer een vijfde van de Turkse studenten (6 van de 29) en ongeveer twee vijfde van de Marokkaanse studenten is man (13 van de 31). Onder de autochtone studenten en de overige allochtone studenten is het aandeel mannen ongeveer een tiende (13 van de 157 en 5 van de 46).

Het merendeel van de studenten volgt een hbo-opleiding. Alle Turkse studenten volgen een hbo-opleiding en van de Marokkaanse studenten volgen 29 studenten een hbo-opleiding, één student volgt een mbo-opleiding en één student een wo-opleiding. Dit is vergelijkbaar met de groep overige allochtone studenten. Onder de autochtone studenten volgt een iets groter deel een universitaire opleiding in plaats van een hbo-opleiding, namelijk ongeveer een zesde (28 studenten). De meeste studenten zitten in het eerste, tweede, derde of vierde jaar van hun studie, een kleiner deel zit in het vijfde jaar. Hierin verschillende de groepen nauwelijks. De overgrote meerderheid van de studenten volgt een opleiding in één van de vier grote steden: Den Haag, Utrecht, Rotterdam en Amsterdam. Enkele studenten volgen een opleiding in Nijmegen, Amstelveen, Diemen, Haarlem, Enschede, Den Bosch of Maastricht.

4 CBS-definitie allochtoon: Een persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren.

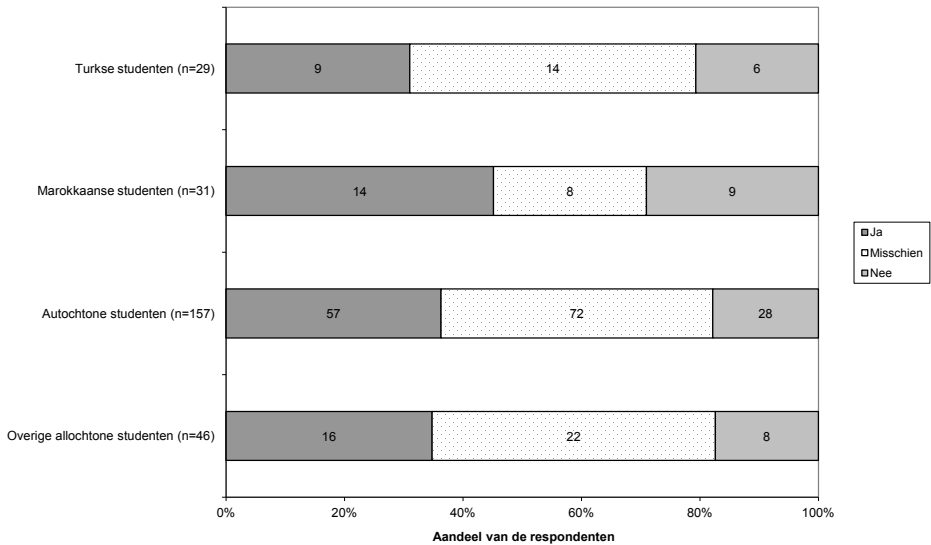
5 Tot de westerse herkomstlanden worden gerekend alle landen in Europa (maar zonder Turkije), Noord-Amerika, Oceanië, Japan en Indonesië (met inbegrip van het voormalig Nederlands-Indië). De niet-westerse herkomstlanden zijn Turkije en alle landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (met uitzondering van Japan en Indonesië).

7.3 *Vrijwilligerswerk doen: interesse in Best Buddies?*

We hebben aan de studenten gevraagd of zij vrijwilligerswerk zouden willen doen (eventueel naast het vrijwilligerswerk dat zij nu al doen). Voor de Turkse studenten geldt dat ongeveer een derde vrijwilligerswerk zou willen doen en ongeveer de helft zou dit misschien willen. Van de Marokkaanse studenten zou bijna de helft vrijwilligerswerk willen doen en iets minder dan een vierde misschien.

Kortom, onder deze studenten zou het merendeel eventueel vrijwilligerswerk willen doen. Dit laatste geldt ook voor de autochtone studenten en de overige allochtone studenten (zie figuur 1).

Figuur 1: Zou je vrijwilligerswerk willen doen?/Zou je naast het vrijwilligerswerk dat je nu doet nog tijd aan ander vrijwilligerswerk willen besteden?

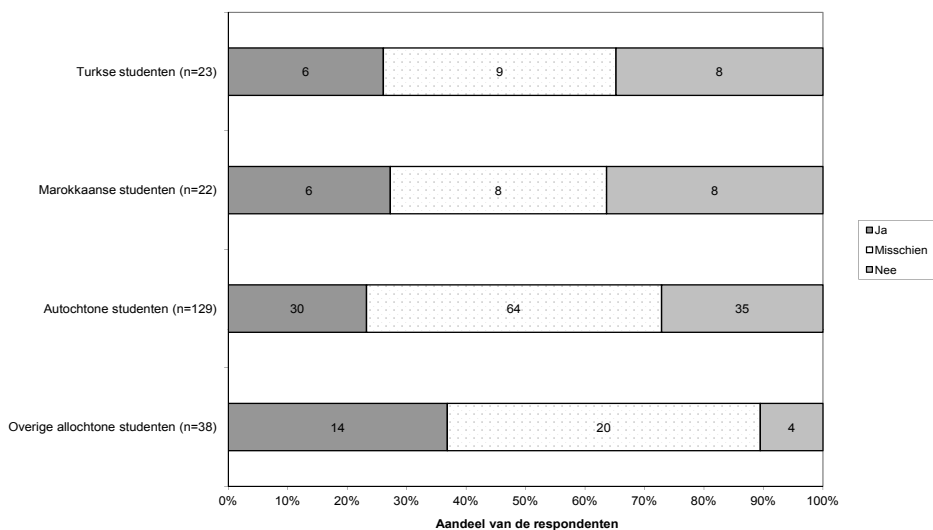

Maar hoe zit het met belangstelling voor deelname aan Best Buddies? Dit hebben we de studenten die (wellicht) vrijwilligerswerk zouden willen doen voorgelegd. Wat Best Buddies inhoudt is vooraf in de enquête uitgelegd. Van de Turkse en Marokkaanse studenten met (eventuele) belangstelling voor vrijwilligerswerk, zou iets minder dan een derde aan Best Buddies mee willen doen. Ongeveer een derde zou misschien willen meedoen. En ongeveer nog een derde zou niet willen meedoen. We zien hierin geen grote verschillen met de autochtone of overige allochtone studenten (zie figuur 2).

Wanneer we kijken naar alle studenten die de enquête hebben ingevuld (dus ook degenen die geen vrijwilligerswerk willen doen), dan heeft ongeveer

de helft van de Turkse (15 van de 29) en Marokkaanse studenten (14 van de 31) eventueel belangstelling voor deelname aan Best Buddies.

Figuur 2: Zou je aan Best Buddies willen meedoen en vrijwillige buddy willen worden van iemand met een lichte verstandelijke beperking? (Hieronder met 'Ja' antwoorden betekent niet dat je je direct aanmeldt als vrijwilliger).⁶

Aan de Turkse en Marokkaanse studenten die (eventueel) vrijwilligerswerk zouden willen doen maar niet bij Best Buddies, is gevraagd of ze deel zouden willen nemen wanneer het om projecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking zou gaan. Dit blijkt weinig uit te maken. Een vierde (2 van de 8) van de Turkse studenten geeft aan dat ze dan misschien zouden willen meedoen, de rest zou ook dan niet willen meedoen. Van de acht Marokkaanse studenten zou nu één hieraan mee willen doen en één misschien.

7.4 Redenen om wel of niet aan Best Buddies te willen deelnemen

Andere mensen helpen blijkt verreweg de belangrijkste reden te zijn voor studenten om aan Best Buddies te willen deelnemen. Het merendeel van de Turkse (12 van de 17) en Marokkaanse studenten (12 van de 16) noemt deze reden. Hiernaast worden vaak genoemd: iets voor de maatschappij doen (9 Turkse studenten, 7 Marokkaanse studenten), leuk en interessant werk (4 Turkse studenten, 5 Marokkaanse studenten) en kennis en vaardigheden

⁶ Alleen gevraagd aan studenten die (eventueel) vrijwilligerswerk zouden willen doen.

opdoen (6 Turkse studenten, 2 Marokkaanse studenten). Zie voor een compleet overzicht van redenen om aan Best Buddies mee te doen Bijlage 4.

De belangrijkste reden waarom studenten niet aan Best Buddies mee willen doen is dat het werken met deze doelgroep ze niet aanspreekt. Dit wordt door drie van de acht Turkse studenten, en door de helft van de acht Marokkaanse studenten genoemd. Hiernaast wordt ook vaak genoemd 'geen verbondenheid met de doelstelling van Best Buddies Nederland' (2 Turkse studenten, 2 Marokkaanse studenten). Ook komt het voor dat degene op een andere manier iets voor de maatschappij wil doen (1 Turkse student, 2 Marokkaanse studenten). Zie Bijlage 4 voor een compleet overzicht.

7.5 Hoe zijn Turkse en Marokkaanse studenten het best te bereiken?

De respondenten is gevraagd hoe Best Buddies ze het beste had kunnen bereiken. Via school wordt het vaakst genoemd, namelijk door 13 van de 17 Turkse en 10 van de 16 Marokkaanse studenten. Hierna noemen Turkse en Marokkaanse studenten vaak flyers, foldermateriaal en/of een papieren nieuwsbrief (achtereenvolgens 8 en 6 studenten) en/of door persoonlijk contact (3 en 7 studenten). Zie ook hier voor een volledig overzicht Bijlage 4.

We hebben specifiek gevraagd naar het bereiken van de studenten door Best Buddies via websites. De websites waarmee de studenten naar eigen zeggen het best bereikt kunnen worden is Facebook, gevolgd door de website van de school. Dit geldt zowel voor de Turkse en Marokkaanse studenten als de autochtone studenten en overige allochtone studenten. Wel zijn de studenten voor een groot deel geworven via de website van de school, dus dit zou de resultaten wat dit betreft kunnen vertekenen.

Ook is de stelling '*Ik vind het belangrijk om iets te doen voor mensen van Turkse/Marokkaanse afkomst*' aan de studenten voorgelegd. Relatief veel Turkse studenten zijn het hiermee (helemaal) mee eens, namelijk 10 van de 16. Drie Turkse studenten zijn het hier (helemaal) niet mee eens en de rest antwoordt neutraal. Van de Marokkaanse studenten zijn 7 van de 18 het hier (helemaal) mee eens, 6 zijn het er (helemaal) niet mee eens en 5 zijn neutraal. Een deel van de Turkse en Marokkaanse studenten is er dus op aan te spreken dat ze het belangrijk vinden om iets voor de eigen etnische groep te doen.

7.6 Voorkeur voor een maatje en waarmee rekening te houden

De Turkse en Marokkaanse studenten geven meestal aan dat de etnische afkomst van hun maatje voor hen niet uitmaakt. 11 van de 15 Turkse

studenten en 11 van de 14 Marokkaanse die eventueel interesse hebben om aan Best Buddies deel te nemen vermelden dit. Als reden hiervoor noemen veel van hen dat afkomst niet belangrijk is en alle mensen gelijk zijn, bijvoorbeeld:

‘Omdat ieder mens uniek is en iedereen een vorm van liefde, geborgenheid en sociale contacten nodig heeft. Mocht ik hiermee iemand uit zijn/baar isolement helpen, ben ik al zeer tevreden.’ Of: ‘We zijn allemaal Nederlanders!’

Een paar jongeren merken op dat het juist goed is om van elkaar te leren, bijvoorbeeld:

‘Het zou zelfs beter zijn om van andere afkomst te nemen. Zo kan je ook van elkaar leren!’

Vier Turkse en twee Marokkaanse studenten geven aan een voorkeur voor een Turks of Marokkaans maatje te hebben. Als reden hiervoor noemen ze dat de buddy zich dan misschien meer op zijn gemak zou kunnen voelen, ze elkaar beter zouden kunnen begrijpen of beter zouden kunnen communiceren. Een student denkt bijvoorbeeld:

‘Misschien voelt hij zich dan meer op zijn gemak met bepaalde dingen. Bijvoorbeeld gesprekken over de thuissituatie en de verbintenis van onze cultuur.’

Een ander typt:

‘Omdat ik denk dat ik beter met diegene kan communiceren, kan begrijpen en helpen.’

Ook noemen een paar studenten dat Turkse of Marokkaanse mensen met een lichte verstandelijke beperking het moeilijker hebben dan mensen met een lichte verstandelijke beperking van Nederlandse afkomst:

‘Die hebben het moeilijker dan lichtelijk verstandelijk gehandicapten van Nederlandse afkomst.’

Ook is de stelling *‘Het zou fijn zijn als ik met mijn maatje in het Turks/ Marokkaans zou kunnen praten’* aan de studenten voorgelegd. Wat opvalt is dat veel studenten het hier (helemaal) mee eens zijn, terwijl veel anderen het hiermee juist niet (helemaal) mee eens zijn. 5 van de 16 Turkse studenten zijn het hiermee (helemaal) eens, 7 zijn het hier (helemaal) niet mee eens. 8 van de 17 Marokkaanse studenten zijn het hiermee (helemaal) eens, 6 zijn het hier (helemaal) niet mee eens.

Van de 17 Turkse studenten, heeft iets meer dan de helft geen voorkeur wat betreft het geslacht van de jongere (9 studenten), iets minder dan de helft (7 studenten) heeft een voorkeur voor iemand van het eigen geslachte en één

student heeft de voorkeur voor iemand van het andere geslacht. Van de 16 Marokkaanse studenten heeft precies de helft geen voorkeur wat betreft het geslacht van de jongere, de andere helft heeft een voorkeur voor iemand van hetzelfde geslacht.

Kortom, matching op basis van geslacht lijkt dus meer te leven dan matching op basis van etniciteit.

Tot slot is gevraagd of er zaken zijn waarmee Best Buddies rekening moet houden bij vrijwilligerswerk door studententent met een Turkse of Marokkaanse achtergrond. Slechts enkele Turkse (4) en Marokkaanse (6) studenten geven hier mogelijkheden aan. Genoemd worden: islamitische feestdagen; religie; gebruik Marokkaanse personen voor het werk; cultuur en gewoontes (zoals rekening houden met schaamtecultuur); het maatje zou Nederlands moeten begrijpen wanneer degene zelf niet goed Turks spreekt; de tradities en manier van leven; gevoeligheid voor eer en status bij Turkse mensen; het eten; halal vlees; de contacten met Turkse ouders kunnen anders zijn vanwege culturele verschillen; subgroepen met verschillende cultuur, waarden en normen binnen de Turkse bevolking.

7.7 *Conclusies*

Uit de enquête onder (o.a.) studenten van Turkse (n=29) en Marokkaanse afkomst (n=31) blijkt belangstelling voor deelname aan Best Buddies. Ongeveer de helft van hen geeft aan eventueel (ja/misschien) aan Best Buddies te willen deelnemen als buddy van een jongere met een lichte verstandelijke beperking. Volgens de studenten zouden zij het beste door Best Buddies kunnen worden bereikt via school. Wanneer werving via het internet plaatsvindt, zijn Facebook en de website van hun school volgens hen de meest aangewezen sites. Iets meer dan driekwart van de studenten van Turkse en Marokkaanse afkomst zegt dat ze geen voorkeur hebben wat betreft de etniciteit van een maatje. Iets minder dan een vierde heeft een voorkeur voor een maatje met dezelfde etnische achtergrond. De jongere zou zich dan misschien meer op zijn gemak voelen en het koppel zou beter kunnen communiceren. Matching waarbij rekening wordt gehouden met de wensen wat betreft het geslacht van de jongere, lijkt voor de studenten belangrijker. Ongeveer de helft van hen heeft een voorkeur voor iemand van hetzelfde geslacht, voor de andere helft maakt dit niet uit.

8 *Raadpleging experts*

Tijdens het onderzoek bleek onder meer dat er weinig zicht is op de leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Wij hebben een expertmeeting georganiseerd om hier vanuit verschillende perspectieven een beter beeld van te krijgen. In de expertmeeting is ook gesproken over de mogelijke behoefte aan maatjes en een eventueel praktijktraject na dit onderzoek: hoe kan Best Buddies deze groep jongeren het best bedienen? Welke stakeholders/partners zijn daarvoor nodig?

De expertmeeting vond plaats op 6 mei 2013 in Utrecht. Naast de onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut, de bestuursvoorzitter en een regiocoördinator van Best Buddies Nederland, waren hierbij acht experts aanwezig. De groep experts bestond uit vertegenwoordigers van de praktijk-school, zorg, belangenbehartigers van mensen met een verstandelijke beperking en Turkse en Marokkaanse zelforganisaties. Eén belangrijke expert op het gebied, mevrouw Disbudak van Unal Zorg, hebben we apart geïnterviewd omdat zij niet bij de expertmeeting aanwezig kon zijn.

In dit hoofdstuk geven we zowel de resultaten van de expertmeeting als die van het interview weer. Zie bijlage 5 voor de lijst van deelnemers en het verslag van de expertmeeting en zie Bijlage 6 voor het verslag van het interview met mevrouw Disbudak.

8.1 *Experts over de leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB*

Volgens de experts spelen er heel veel problemen bij Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking: ze komen niet mee en vallen op verschillende terreinen uit, psychische problemen komen veel voor, ze komen vaak in aanraking met criminaliteit of loverboys, et cetera. Een expert zegt bijvoorbeeld:

‘Ze mislukken op allerlei fronten, op school komen ze niet goed mee, een baan volhouden lukt niet, et cetera. Hierdoor raken ze gefrustreerd en komen ze sneller op het slechte pad.’

Een andere expert zegt:

'Er zijn problemen met loverboys en (kleine) criminaliteit. Deze jongeren zijn kwetsbaar voor mensen die slechte zin hebben.'

Vooral in de grote steden zijn veel Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking, aldus een expert:

'De hangjongeren die problemen veroorzaken, zijn bijna allemaal LVB'ers. Vandaar dat deze problematiek om meer aandacht vraagt.'

Verder wordt opgemerkt dat er nauwelijks een aanbod, in de vorm van projecten, voor deze jongeren is. Een uitzondering vormt het &U meidenproject in Hilversum waarvan een van de experts projectleider is. Zij zegt hierover:

'Jongeren met een lichte verstandelijke beperking vormen echt een heel moeilijke doelgroep. De problemen waar deze meiden mee kampen zijn schrikbarend.'

De experts benadrukken dat de leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking niet los kan worden gezien van het familieverband waarin zij meestal leven. Niet alleen wonen veel jongeren met een lichte verstandelijke beperking thuis bij hun ouders, broers en zussen, maar de jongeren zijn ook in hoge mate afhankelijk van hun familie voor zowel praktische ondersteuning als sociale contacten.

De leefsituatie van Turkse en Marokkaanse gezinnen met een kind met een lichte verstandelijke beperking is volgens de experts over het algemeen niet rooskleurig. De gezinnen hebben vaak een zwakkere sociaaleconomische positie en kampen met allerlei problemen die zijn gerelateerd aan de migratieachtergrond, zoals een gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal, onbekendheid met het aanbod aan voorzieningen, het ontbreken van een netwerk buiten de eigen familie, maar ook met sociale uitsluiting. Aangezien de jongeren met een lichte verstandelijke beperking in hoge mate afhankelijk zijn van hun familie spreken de experts in dat verband over een 'dubbele handicap': een zwakke (maatschappelijke) positie gecombineerd met de LVB. Enkele experts stellen overigens dat Turkse en Marokkaanse gezinnen niet onder één noemer kunnen worden geschaard: in het algemeen lijkt rondom Turkse gezinnen vaker een steunend netwerk te bestaan, terwijl dit bij Marokkaanse gezinnen vaker ontbreekt.

In dat kader spreekt een aantal experts de zorg uit dat de huidige nadruk op 'eigen kracht' en het inzetten van het eigen netwerk voor steun en hulp nadelig kan uitpakken voor gezinnen waar deze 'hulpbronnen' niet voorradig zijn. Deze gezinnen vallen dan buiten de boot.

Dat is overigens op dit moment ook al het geval: omdat in veel gezinnen de LVB niet wordt (h)erkend en het onderwerp met schaamte is omgeven, wordt het niet besproken en wordt er geen hulp gezocht, binnen of buiten de familie. Er is geen Marokkaans woord voor lichte verstandelijke beperking en daarnaast is de beperking niet te zien. Het is volgens de experts moeilijk voor deze ouders om te begrijpen wat een lichte verstandelijke beperking is en betekent.

‘Herkennen en erkennen is een groot probleem, daarna kan pas de acceptatie komen’ zegt bijvoorbeeld een van hen.

Een andere expert zegt:

‘Ouders hebben geen reëel beeld van de mogelijkheden, en dus ook niet van de beperkingen van hun kind. Dit staat de ontwikkeling van het kind in de weg.’

Het ontbreken van ondersteuning speelt niet alleen voor het kind met een LVB; ook op andere terreinen is er geen ondersteuning, bijvoorbeeld rondom schuldenproblematiek, opvoed- of relationele problemen, et cetera. De experts vertellen dat er over het algemeen pas ondersteuning wordt gevraagd als zaken uit de hand zijn gelopen. Wat betreft het kind met de lichte verstandelijke beperking kan het bijvoorbeeld gaan om problemen op school, gedragsproblemen, et cetera. Als er dan hulp op gang komt, dan is de reguliere hulpverlening volgens experts vaak niet goed in staat om *alle* problemen in het gezin effectief te adresseren, terwijl dit voor het gezin heel belangrijk is.

8.2 *Experts over Best Buddies en Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB*

De experts hebben diverse zaken genoemd waarop Best Buddies zou kunnen letten als zij Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking beter willen bereiken. Hierboven is al aangegeven dat rekening moet worden gehouden met het gehele gezin. Best Buddies, of het principe van een maatje in het algemeen, is vrij onbekend bij Turkse en Marokkaanse gezinnen. Voorlichting zal gericht moeten zijn op zowel ouders als jongeren. Bij de ouders is soms nogal wat scepsis te overwinnen omdat zij niet op voorhand zijn overtuigd van de toegevoegde waarde en argwanend kunnen staan ten opzichte van deze ‘hulp van buitenaf’. Een van de experts zegt hierover:

‘Je moet een binnenkomer hebben, bijvoorbeeld ‘iemand die je kan helpen met huiswerk’. Ook is een andere benadering hier noodzakelijk: eerst moet het vertrouwen worden gewonnen.’

Omdat veel jongeren en ouders zich schamen, zijn communicatie en de manier waarop het gebracht wordt heel belangrijk. Wanneer Best Buddies communiceert dat het om buddies gaat voor jongeren met een lichte verstandelijke beperking, ga je deze jongeren hiermee niet aanspreken, aldus een expert.

'Het is van belang om na te denken over waar ze de jongeren kunnen vinden en hierbij aan te sluiten en om te kijken waar de jongeren behoefte aan hebben.'

De experts bevelen Best Buddies daarom aan om samen te werken met professionals, instellingen en vrijwilligers die ervaren zijn in het bereiken en ondersteunen van allochtone gezinnen.

Bij voorlichting en het matchen is het goed om gebruik te maken van rolmodellen, op allerlei niveaus. Matches met allochtone jongeren die al tot stand zijn gebracht, kunnen in beeld worden gebracht, zodat zichtbaar wordt wat er mogelijk is. Daarnaast kunnen allochtone studenten worden ingezet, die in eigen kring laten zien waarom zij zich vrijwillig inzetten. Ook ouders die met Best Buddies in aanraking zijn geweest zouden kunnen worden betrokken bij bijvoorbeeld voorlichtingsbijeenkomsten.

De experts hebben daarnaast aanbevelingen voor vindplaatsen. Veel jongeren wonen thuis bij hun ouders en ook als trouwen en een gezin stichten niet lukt, blijven ze bij hun ouders wonen. Er wonen heel weinig jongeren met een lichte verstandelijke beperking zelfstandig met begeleiding of in instellingen, vertelt een van de experts. Hier zijn deze jongeren dan ook niet te vinden. Best Buddies zou zich meer kunnen richten op scholen: praktijkscholen, maar ook ROC's waar broers of zussen van jongeren met een lichte verstandelijke beperking les krijgen. Scholen zijn plaatsen waar jongeren met een lichte verstandelijke beperking sowieso komen, en dat biedt kansen. Zeker als je met de scholen samenwerkt en gezamenlijk uitstraalt dat het hebben van een maatje een meerwaarde heeft.

Tot slot benadrukken de experts dat het belangrijk is dat Best Buddies beleid formuleert voor het bereiken van allochtone (niet alleen Turkse en Marokkaanse) jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Zonder beleid zullen jongeren en hun ouders niet goed worden bereikt. Dan blijft het bij toevalligheden en individuele acties. Het formuleren van beleid dwingt ook tot het maken van keuzes en maakt inzichtelijk welke resultaten verwacht mogen worden van welk type inspanning.

8.3 *Conclusies*

Volgens de experts (deelgenomen aan de expertmeeting of geïnterviewd) spelen er veel problemen bij Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking. De leefsituatie van deze jongeren kan niet los worden gezien van het familieverband waarin ze meestal leven. Er wordt in dit verband gesproken van een ‘dubbele handicap’: een zwakke (maatschappelijke) positie gecombineerd met de LVB. In veel gezinnen wordt de LVB bovendien niet (h)erkend.

Wanneer Best Buddies het aantal deelnemers met een lichte verstandelijke beperking van Turkse en Marokkaanse afkomst wil vergroten, dient men volgens de experts rekening te houden met het hele gezin. De manier waarop Best Buddies over het project communiceert kan veel uitmaken. Ook geven zij als tip dat het goed is om gebruik te maken van Turkse of Marokkaanse rolmodellen. Verder benadrukken de experts dat samenwerking met andere organisaties belangrijk is. Om de jongeren te bereiken zou Best Buddies zich meer kunnen richten op het vso en praktijkscholen. Ook is het volgens de experts belangrijk dat Best Buddies beleid formuleert voor het bereiken van allochtone jongeren.

Literatuur

Alleato (2008). *Quickscan onderzoek allochtone ouderen en allochtone ouders met een kind met een verstandelijke beperking*. Utrecht: Alleato.

American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, fourth edition*. Washington, DC, American Psychiatric Association.

Beusenkamp, W. (2007). Verstandelijke beperking als taboe. *Volkskrant*, 29 december 2007.

Bradley, E.A., Thompson, A., & Bryson, S.E. (2002). Mental Retardation in Teenagers. Prevalence Data From the Niagara Region, Ontario. In: *Canadian Journal of Psychiatry*, 47, 7, p. 652-659.

Cardol, M., Speet, M., & Rijken, P.M. (2007). *Anders of toch niet? Deelname aan de samenleving van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking*. Utrecht: NIVEL, 2007.

CBS (2010). *Jaarrapport Integratie 2010*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS, Centraal Bureau voor de statistiek. StatLine. <http://statline.cbs.nl>

Claes, S. (2008). *Persoonlijke communicatie*. Interne publicatie Best Buddies.

Crul, M. (2003). Student mentoring onder allochtone jongeren. Een methodiek in ontwikkeling. In: *Pedagogiek*, 2, 21-39.

Crul, M. (2001). *Succes maakt succesvol. Leerlingbegeleiding in het voortgezet onderwijs door Turkse en Marokkaanse studenten*. Amsterdam: Het Spinhuis

De Klerk, M.M.Y (2002). *Rapportage gehandicapten 2002; maatschappelijke positie van mensen met lichamelijke beperkingen of verstandelijke handicaps*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2002.

Diepenhorst, M.C. en Hollander, M. (2011). *Zorg voor licht verstandelijk gehandicapten: Aard en omvang van LVG-zorg. Eindrapport*. Zoetermeer: Research voor Beleid.

Distelbrink, M., Geense, P., & Pels, T. (red.) (2005). *Diversiteit in vaderschap. Chinese, Creools-Surinaamse en Marokkaanse vaders in Nederland*. Assen: Van Gorcum.

- Eldering, L., P. Adriani, Hamel, M., & Vedder, P. (1999). *Verstandelijk gehandicapte kinderen in Marokkaanse en Turkse gezinnen*. Assen: Van Gorcum.
- Eldering, L. (2002). *Enkele episodes uit het leven van Marokkaanse en Turkse gezinnen*. Leiden: Universiteit Leiden.
- Gijsberts, M., Huijnk, W., & Dagevos J. (2011). *Jaarrapport Integratie 2011*. Den Haag: SCP.
- Glissenaar, I., & Reijn, I. (1999). Fasen en facetten. In: I. Glissenaar & I. Reijn (red.), *Vriendschap op maat. Georganiseerde support door maatjes en buddy's*. Utrecht: SWP.
- Goderie, M., Steketee, M.J., Mak, J., & Wentink, M. (2004). *Samenplaatsing van jongeren in justitiële inrichtingen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Kooiker, S. E. (2006). *Jeugd met beperkingen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kwartel, A.J.J. van der (2009). *Brancherapport Gehandicaptenzorg 2008*. Utrecht: Prismant.
- Maas, J.M.A.G., Serail, S., & Janssen, A.J.M. (1988). *Frequentie-onderzoek geestelijk gehandicapten 1986*. Tilburg: IVA.
- Meander (2007). *Inkleuring van wonen, zorg en welzijn*.
- Meulenkamp, T., Van der Hoek, L., & Cardol, M. (2011). *Deelname aan de samenleving van mensen met een lichamelijke beperking, verstandelijke beperking en ouderen in Nederland. Participatiemonitor 2011*. Utrecht: NIVEL.
- Nijsten, C., Geense, P., Pels, T., & Vollebergh, W. (2002). *Allochtone ouders en justitie. Vragen en behoeften van Antilliaanse, Marokkaanse, Surinaamse en Turkse ouders van jeugdigen die in aanraking komen met politie en justitie*. Den Haag: WODC.
- Nidw (2009). Bulletin over bevolking en samenleving. In: *Demos*, jg. 25, nr. 8, p. 3-4.
- Pels, T., & Gruijter, M. de (red.) (2005). *Vluchtelingengezinnen en Integratie. Opvoeding en ondersteuning in Iraanse, Irakese, Somalische en Afghaanse gezinnen in Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Raghoebier, R., & Coolen J. (2002). *Toegang tot zorgvoorzieningen voor migranten met een verstandelijke handicap: een verkenning van knelpunten en kansen*. Utrecht: NIZW.
- Ras, M., Woittiez, I., van Kempen, H., & Sadiraj, K. (2010). *Steeds meer verstandelijk gehandicapten? Ontwikkelingen in vraag en gebruik van zorg voor verstandelijk gehandicapten 1998-2008*. Den Haag: SCP

- Roeleveld, N., Zielhuis, G.A., & Gabreëls, F. (1997). *The prevalence of mental retardation: a critical review of recent literature*. In: *Developmental Medicine and Child Neurology*, 39, 2, 125-132.
- Schuurman, M., & Van der Zwan, A. (2009). *Inclusie zeggenschap support. Op weg naar een samenleving waar iedereen welkom is*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 2009.
- Stam, A.W. & Korenberg, L. (2009). *Best Buddies, Helffer Kootkar Prijs, Onderzoeksvoorstel*. Groningen : Rijksuniversiteit.
- Stoll J., Bruinsma, W. & Konijn, C. (2003). *Nieuwe cliënten voor Bureau Jeugdzorg? Jeugdigen met meervoudige problemen waaronder een lichte verstandelijke beperking en instrumenten voor herkenning en signalering*. Utrecht: NIZW.
- Van den Hoogen, P., Cardol, M., Spreeuwenberg, P., & Rijken, M. (2010). *Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking in 2006-2008: participatiemonitor 2008*. Utrecht: NIVEL.
- Van den Hoogen, P., Cardol, M., Speet, M., Spreeuwenberg, P., & Rijken, P.M. (2008). *Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking; participatiemonitor 2007*. Utrecht: NIVEL, 2008.
- Van Schrojenstein Lantman-de Valk, H.M.J., van Heurn-Nijsten, E.W.A., Wullink, M. (2002). *Prevalentieonderzoek mensen met een verstandelijke beperking in Nederland*. Maastricht: Universiteit Maastricht, capaciteitsgroep huisarts-geneeskunde, 2002.
- Van Staalduinen W., & ten Voorde, F. (2011). *Trendanalyse verstandelijk gehandicaptenzorg*. Zeist: TNO.
- Van Tiel, M.J., & den Os, M.C.M. (1993). *Zij kennen ons niet en wij kennen hen niet: inventariserend onderzoek naar de zorgbehoefte en wensen van Turkse en Marokkaanse verstandelijk gehandicapten*. Den Haag: Provinciale Raad voor de Volksgezondheid in Zuid-Holland.
- Vertrouwde naaigroep in de moskee (2007). In *Maandblad voor de verstandelijk gehandicaptenzorg*, vol. 36, afl. 9, p. 8-9.
- Waelput, A.J.M., & Achterberg, P.W. (2007). *Kinderwens van consanguine ouders: risico's en Erfelijkheidsvoorlichting*. Bilthoven: RIVM.
- Wieberdink, A. 2010. *Dubbel Anders: Nederlanders met een beperking én niet-westerse achtergrond uit de verdomhoek*. http://www.expertisecentrum-mantelzorg.nl/Site_EM/docs/pdf/AWDubbelAnders2010.pdf
- Woittiez, I. Jonker J.J., Ooms, I., Stevens, J., & Schoemakers-Salkinoja, I. (2005). *Cijfermatige ontwikkelingen in de verstandelijk-gehandicaptenzorg: een vraagmodel*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Yerden, I. (2000). *Zorgen over zorg: traditie, verwantschapsrelaties, migratie en verzorging van Turkse ouderen in Nederland*. Amsterdam: Het Spinhuis.

Zevenbergen, H. (2004). *Veel culturen, één zorg: Begeleiding van mensen met een verstandelijke handicap uit een andere cultuur*. Soest: Nelissen.

Websites:

Best Buddies Nederland verkregen op 23 juni, 2012 van <http://www.bestbuddies.nl/>

Dossier Licht verstandelijk beperkte Jeugd van het Nederlands Jeugd Instituut, verkregen op 6 juni, 2012 van <http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/31/321.html>

Handleiding Maatjesproject voor allochtone vrouwen, MOVISIE, 2007.

Verkregen op 23 juli, 2012 van <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2008/10/01/handleiding-maatjesproject-voor-allochtone-vrouwen.html>

Heffer Kootkar prijs, verkregen op 23 juni, 2012 van http://www.oranjefonds.nl/oranjefonds/Helffer_Kootkar_Prijs

&U Meidenproject in Hilversum en Zeist verkregen op 6 juni, 2013 van <http://www.andyoumeidenproject.nl/projecten/u-hilversum-en-u-zeist>

Vriendenkringen van Baalderborg (2010) verkregen op 23 juli, 2012 van [http://www.movisie.nl/onderwerpen/professionaliteitverankerd/docs/vriendenkringen_van_baalderborggroep\[1\].pdf](http://www.movisie.nl/onderwerpen/professionaliteitverankerd/docs/vriendenkringen_van_baalderborggroep[1].pdf)

Bijlage 1: Inrichting en uitvoering literatuursearch

In deze bijlage bespreken we hoe de literatuurverkenning is ingericht. Achtereenvolgens laten we zien: de gehanteerde zoektermen (populatie, onderwerpen en thema's), de periode waarop de search betrekking had en de databases die zijn doorzocht.

Zoektermen

Populatie:

Migrant* OF immigrant* OF allochtone* OF minderheden OF minderheidsgroepen OF 'etnische groepen' OF Turkse OF Turken OF Marokkaanse OF Marokkanen OF Islamitische OF Moslim* OF etniciteit OF intercultuur* OF multicultural*

Onderwerpen:

1. 'Licht verstandelijk gehandicapt*' OF 'lichte verstandelijke' OF 'verstandelijk gehandicapt*' OF 'verstandelijke beperking*' OF 'verstandelijke handicap*' OF 'down* syndroom' OF gehandicapt* (vanaf 1999) OF handicap* OF beperking*
2. Maatje OF buddy OF vriendschap OF vriend OF vrienden OF Maatjesprojecten OF Maatjescontacten
3. Jongere* OF jeugd of jeugdige*

Omdat de combinatie van alle drie de onderwerpen weinig opleverde, zijn er diverse combinaties gemaakt met de onderwerpen 1 en 2 afzonderlijk en tussen de onderwerpen 1 en 2 en de onderwerpen 2 en 3.

Periode

Vanaf 1990. Indien we na onze eerste search zeer relevante publicaties tegenkwamen van voor 1990, dan hebben we deze ook gebruikt bij dit literatuuronderzoek.

Geraadpleegde databases

- Picarta
- Nederlands Jeugd Instituut literatuurcatalogus
- Movisie literatuurcatalogus

Geraadpleegde websites

- Nederlands Jeugd Instituut
- VILANS
- Landelijk Kenniscentrum LVG
- VOBG Vereniging Orthopedagogische Behandelcentra
- Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland
- Kennisplein
- Google (maatjesprojecten)
- Google (participatiemonitor)
- Google (naar relevante literatuur gezocht die we in de eerder gevonden literatuur tegenkwamen)

Bijlage 2: Werving van de jongeren

De werving van de jongeren met een lichte verstandelijke beperking die nog niet aan Best Buddies deelnamen vond plaats van 1 september 2011 tot 1 november 2012. We hebben hiervoor 35 zorgorganisaties, 20 scholen (vso en praktijkonderwijs) en 5 zelforganisaties benaderd per email en/of telefonisch voor het werven van Turkse en Marokkaanse jongeren (tussen de 16 en 35 jaar oud). Ook hebben we gezocht via het netwerk van medewerkers van het Verwey-Jonker instituut.

In totaal zijn elf Turkse en tien Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking gevonden: vijftien jongeren via Accent Praktijkonderwijs in Amersfoort; twee jongeren via Amstra in Amsterdam, één jongere via ASVZ in Schiedam; één jongere via Abrona in de Meern (woonvoorziening Noorderbreedte), één jongere via Cordaan in Amsterdam (trainingshuis Overtoomsehof) en één jongere via een interviewster.

Bijlage 3: Werving van de studenten

In totaal acht onderwijsinstellingen benaderd met de vraag of ze zouden willen helpen met de werving van (met name Turkse en Marokkaanse) studenten die bezig zijn met Universiteit, hbo en 3- of 4-jarig mbo voor deelname aan de enquête. Het ging hierbij om onderwijsinstellingen uit met name Amersfoort, Utrecht, Den Haag, Gouda en Amsterdam. Ook zijn ongeveer 25 lokale Turkse/Marokkaanse studentenverenigingen benaderd. Tot slot zijn studenten geworven via het netwerk van medewerkers van het Verwey-Jonker Instituut en onder stagiaires die bij het instituut stage lopen.

Bijlage 4: Tabellen enquête onder studenten

Tabel 1: Wat is/zijn de belangrijkste reden(en) waarom je dit vrijwilligerswerk bij Best Buddies zou willen doen? (Noem maximaal 3 redenen)

	Turkse studenten (n=17)	Marokkaanse studenten (n=16)	Autochtone studenten (n=94)	Overige alloch- tone studenten (n=34)
Andere mensen helpen	12	12	76	22
Iets voor de maatschappij doen	9	7	25	12
Leuk en interessant werk	4	5	34	4
Kennis en vaardigheden opdoen	6	2	20	9
Sociale contacten (met collega's, vrijwilligers, doelgroep)	4	1	12	8
Verbondenheid met de doelstelling van Best Buddies Nederland	2	3	9	4
Zinvolle tijdsbesteding	1	3	22	5
Het staat goed op mijn CV	4	0	13	5
Opdoen van werkervaring	3	1	12	5
Met deze doelgroep werken spreekt me aan	0	2	19	7
Ken de organisatie	0	0	0	1
Anders	0	0	1	0

Tabel 2: Wat is/zijn de belangrijkste reden(en) waarom niet aan Best Buddies zou willen meedoen? (Noem maximaal 3 redenen)

	Turkse studenten (n=8)	Marokkaanse studenten (n=8)	Autochtone studenten (n=35)	Overige alloch- tone studenten (n=4)
Met deze doelgroep werken spreekt me niet aan	3	4	21	2
Geen verbondenheid met de doelstelling van Best Buddies Nederland	2	2	8	0

	Turkse studenten (n=8)	Marokkaanse studenten (n=8)	Autochtone studenten (n=35)	Overige alloch- tone studenten (n=4)
Wil op een andere manier iets voor de maatschappij doen	1	2	12	1
Ken de organisatie niet	2	0	4	0
Geen leuk en interessant werk	1	0	4	1
Geen relevante werkervaring	1	0	0	0
Het voegt niets toe aan mijn CV	0	1	0	0
Kan hierbij geen nuttige kennis en vaardigheden opdoen	1	0	0	0
Geen zinvolle tijdsbesteding	0	0	1	0
Wil geen sociale contacten (met collega's, vrijwilligers, doelgroep van Best Buddies)	0	0	1	0
Anders	2	3	8	1

Tabel 3: Stel je had nog niet over het Best Buddies project gehoord via deze vragenlijst, hoe zou Best Buddies Nederland jou het beste kunnen bereiken voor deelname aan dit vrijwilligerswerk? (Meerdere antwoorden mogelijk, maximaal drie antwoorden geven)

	Turkse studenten (n=17)	Marokkaanse studenten (n=16)	Autochtone studenten (n=94)	Overige allochtone studenten (n=34)
Via school	13	10	55	24
Via flyers, foldermateriaal en/of een papieren nieuwsbrief	8	6	26	12
Door persoonlijk contact	3	7	33	9
Via advertenties op websites	5	2	37	14
Via (de vacaturebank van) de vrijwilligerscentrale	3	3	15	8
Via manifestaties, ontmoetingsdagen, open dagen etc.	2	2	15	7
Via berichten op de radio	0	3	11	2
Via advertenties in de kranten	2	0	17	7
Via advertenties in weekbladen	1	1	7	4
Anders, namelijk	0	0	10	0

Bijlage 5: Verslag expertmeeting

Deze expertmeeting vond plaats op 6 mei 2013 in Utrecht.

Deelnemers

- MvL: Mieke van Leeuwen van Platvorm VG
AJ: Amina Jerrayi van Stichting Onze Hoop en Assadaaka Community
WdJ: Wiebe de Jong van Mikado (Kenniscentrum interculturele zorg)
MH: Mariëtte Hoogsteder van Mikado (Kenniscentrum interculturele zorg)
HG: Hacer Gunes van MEE Utrecht Gooi & Vecht
NS: Nancy Steert van Best Buddies Nederland (regiocoördinator)
LvL: Leo van Leeuwen van Best Buddies Nederland (bestuursvoorzitter)
GN: Geke Niemeijer van Praktijkschool Accent in Amersfoort
LA: L'Ouarda Arkhaoui van MEE Utrecht Gooi & Vecht (Projectleider &U Meidenproject)
MD: Mesut Disli van Rotterdams Kenniscentrum Diversiteit (RKD)
MdG: Marjan de Gruijter (senior onderzoeker en voorzitter bij expertmeeting, Verwey-Jonker Instituut)
DB: Diane Bulsink (onderzoeker, Verwey-Jonker Instituut)
AV: Angela Verleun (verslaglegging, Verwey-Jonker Instituut)

Opening en korte voorstelronde

Marjan opent de bijeenkomst en licht de agenda toe na een voorstelronde. MdG: Het eerste deel van de bijeenkomst zal over de leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking (LVB) gaan. Het tweede deel van de bijeenkomst zoomen we in op behoefte aan maatjes bij Turkse en Marokkaanse jongeren met LVB en mogelijke toekomstscenario's.

Leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met LVB

MdG: Tijdens het onderzoek viel het ons op dat er opvallend weinig literatuur is over leefsituatie migranten met een LVB. Dit is grotendeels ontgonnen gebied, vandaar dat we het belangrijk vinden om de kennis die wij hier aan tafel hebben, met elkaar te delen.

MdG Wat weet u vanuit uw eigen werk over de leefsituatie van deze doelgroep, Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking?

MD: Deze doelgroep is dubbel gehandicapt in vergelijking met de autochtone doelgroep. Ze hebben vaak te maken met armoede, en isolement, niet in de laatste plaats omdat zij ook als migrant te maken hebben met sociale uitsluiting. Veel allochtone gezinnen hebben met deze zaken te maken. Door deze kenmerken hebben jongeren met een lichte verstandelijke handicap het nog extra moeilijk: ze zijn afhankelijk van hun ouders die zelf ook moeilijkheden ervaren. In het nieuwe beleid staat de eigen kracht centraal. Het is goed om uit te gaan van eigen kracht, maar je moet er ook oog voor hebben dat sommige gezinnen wel degelijk ondersteuning nodig hebben.

MdG: Een lichte verstandelijke beperking hebben is de eerste handicap. U noemt daarnaast twee onderwerpen. Deze jongeren hebben te maken met een lage sociaal economische status en alles wat daarmee samenhangt en de afhankelijkheid van familieleden is groot en tegelijkertijd lastig want ouders hebben ondersteuning nodig die ze vaak niet krijgen.

MD: Voor sommige groepen rust op het hebben van een handicap bovendien een taboe. Hierdoor praten ouders niet gemakkelijk over wat ze nodig hebben en ontvangen ze geen hulp. We merken dat de familieleden het ook zwaar hebben in deze tijd. Doordat ze de zorg niet kunnen dragen worden ze ziek of depressief. Kortom, niet alleen jongeren, maar ook ouders hebben steun nodig.

GN: Ik kan me hierbij aansluiten. Een succesfactor bij ondersteuning zijn de ouders. Als zij de taal niet spreken of de weg niet weten in hulpverleningsland wordt het moeilijker. Het taboe is ook groot. Op school werkt het zo dat de ouders en school samen het kind ondersteunen, daar investeren wij in. Marokkaanse en Turkse ouders kun je overigens niet op één hoop gooien. Bij de Turkse gemeenschap is er meer ruimte voor ondersteuning. Bij Marokkaanse gezinnen is het erkennen van het probleem heel moeilijk. Ouders hebben geen reëel beeld van de mogelijkheden, en dus ook niet van de beperkingen van hun kind. Dit staat de ontwikkeling van het kind in de weg.

LA: Er is nauwelijks aanbod, bijvoorbeeld in de vorm van projecten voor deze doelgroep. Ik ben projectleider in Hilversum bij een project voor meisjes met een lichte verstandelijke beperking in samenwerking met een Gooische praktijkschool. Ik had niet verwacht dat het zo erg was, er spelen allerlei problemen bij deze meiden: Loverboys, psychiatrie, foto's op internet, etc. Terwijl de problematiek vaak onbesproken blijft: Er is geen Marokkaans woord voor lichte verstandelijke beperking. Daarnaast is de beperking niet te zien, het is lastig om het onderwerp bespreekbaar te maken bij een groep die hierover nauwelijks kennis heeft. Als je de ouders niet betreft bij een aanpak is het kind verloren. Erkennen dat je kind beperkt is, is heel moeilijk. Het is moeilijk voor deze ouders om te begrijpen wat een lichte verstandelijke beperking is en betekent.

MvL: Zou het makkelijker worden als er een diagnose gesteld is? Bij jongeren merk ik dat het helpt bij acceptatie als je vertelt dat het gewoon is aangeboden, dat het iedereen had kunnen gebeuren. Het etiket 'beperking' is zwaar voor ze. Het woord 'ziekte' maakt het aanvaardbaarder voor jongeren met LVB. Deze jongeren hebben heel lang op hun tenen moeten lopen en gemerkt dat sommige dingen dan toch niet lukten. Alleen al hardop de naam van de aandoening benoemen brengt ze soms tot huilen. Zo moeilijk is het voor ze. Ze moeten in de familie ook nog vaak een hele hoop bevechten.

HG: Herkennen en erkennen is een groot probleem, daarna kan pas de acceptatie komen.

LA: Een laag IQ is geen aandoening. Kijken naar wat wél kan is belangrijk. Sommige jongeren komen nog op ROC niveau 3 uit. Het netwerk erom heen van familie is belangrijk en moet ook willen kijken naar wat er wel mogelijk is.

MH: Daar heb je een knelpunt te pakken. Een dilemma is de onzichtbaarheid van de beperking en aan de andere kant de ballast van het dubbel anders zijn. VWS heeft een onderzoekje laten doen over migranten met een familielid met een beperking. Dit is uitgevoerd door Ange Wieberdink en uitgemond in een manifest 'Dubbel anders'. Anders qua beeldvorming, taal en cultuur, economische achterstand en beperkingen. Een mogelijk knelpunt voor de groep, hoewel niet in kaart gebracht, is de diagnostiek. Vanuit de psychiatrie is veel bekend over mis- of onderdiagnostiek bij jongeren met een migratie achtergrond. Dit zal voor jongeren met een lichte verstandelijke beperking niet anders zijn. Instrumenten zijn vaak niet geschikt en de professionals die deze moeten toe passen/interpreteren weten vaak niet goed hoe hier mee om te gaan. Als je geluk hebt, kom je in een goed diagnostisch team die alles goed kunnen inschatten, maar dit gebeurt niet altijd. Gangbaar is toch dat er veel Amerikaanse testen worden gebruikt die in de jaren 70 en 80 voor Nederland bruikbaar zijn gemaakt, zonder rekening te houden met de mogelijke invloed van een migratieachtergrond en cultuurverschillen. Het is complex.

MD: Het stellen van verkeerde diagnose door het niet onderkennen van diversiteit komt ook voor. In Dordrecht was een jongen op de basisschool met een zogenaamd laag IQ. In eigen taal (Turks) kan hij heel goed meekomen en goed lezen. Door zijn slechte beheersing van het Nederlands kan hij het niet volgen. Hij maakt de testen dus slecht en krijgt het etiket laag IQ. De testen zijn vaak generiek, en moeten soms juist specifiek zijn.

MH: Er bestaan heel goede richtlijnen. Vanuit België zijn richtlijnen opgesteld die rekening houden met de context. Het betreft publicaties van de Centra voor Leerlingbegeleiding (CLB) in Vlaanderen: Toetsstenen faire diagnostiek. Kwaliteitsvolle en zorgzame diagnostiek bij kansarmen en allochtonen (2008) en Diagnostiek bij allochtonen (2010) www.vclb-service.be. Maar hier wordt in de praktijk volgens mij niet veel gebruik van gemaakt. Dit leidt tot

onderschatting van talent en vermogen. Misschien is er daarom mogelijk ook een overschatting van LVG. Ik durf er niets met zekerheid over te zeggen, maar vanuit mijn praktijkervaring denk ik van wel.

LA: Bij een zwaardere verstandelijke beperking is de situatie duidelijk. De beperking is zichtbaar. Jongeren met een LVB vallen aanvankelijk niet op, maar ze komen niet goed mee op basisschool. Op alle fronten vallen ze uit, onderwijs, werk, sociaal. Diagnoses zijn belangrijk, maar je moet ouders ook zover krijgen dat hun kind willen laten diagnosticeren.

MvL: Ongeveer bij de helft van jongeren met LVB komen angsten, depressie en gedragsproblemen veel vaker voor.

LA: Klopt. En er zijn problemen met loverboys en (kleine) criminaliteit. Deze jongeren zijn kwetsbaar voor mensen die slechte zin hebben.

MdG: Kun je iets vertellen over het project en de allochtone meiden met een LVB waar je mee werkt?

LA: Als een kind naar het praktijkonderwijs gaat, vinden de ouders dat verschrikkelijk. Dit is het laagste niveau van onderwijs, dat weet iedereen. Het kind denkt: 'Ik heb gefaald. Ik kan niets.' Bij sommige ouders heeft dit tot effect dat zij hun kind opzij schuiven en geen verwachtingen of dromen meer voor hen hebben. Die zijn als het ware opgegeven. Toen ik begon met dit project was er veel argwaan. Hulpverleners worden soms gezien als zeurpieten die zich met alles gaan bemoeien en Hollandse waarden opdringen. Toen ik binnenkwam met dezelfde achtergrond en taal werd dat al iets makkelijker. Ik had een gesprek met de meiden en ouders om het vertrouwen te winnen. Dat ik dezelfde taal spreek maakt het gemoedelijker en makkelijker binnenkomen. Ouders staan meer open. Meiden willen nu maar al te graag meedoen, want die voelen zich herkend. Dit geldt ook voor de ouders. De ouders hebben veel zorgen: Er is iets met mijn kind, gaat ze nog wel een baan krijgen? Tranen, verdriet, angst. Ouders vinden het moeilijk om in te schatten wat ze kunnen verwachten van een LVB kind. Ze hebben veel vragen, bijvoorbeeld hoe kun je met je kind omgaan? Ik kan ze dan vertellen dat het belangrijk is om kort, helder en duidelijk met het kind om te gaan. Niet te moeilijk, niet te ingewikkeld.

Bij meiden die worden getest komen er vaak psychische stoornissen naar voren, zoals borderline of depressie. Ga dat dan maar weer uitleggen aan die ouders, dat is weer moeilijk. Maar als je test, kun je wel doorverwijzen. De meiden die aan het project deelnemen zijn in de leeftijd van 12 tot 18 jaar. Er komt veel, ik noem het nu maar even zo, 'shit' naar boven, die zonder dit project verborgen was gebleven. Jongeren met LVB vormen echt een heel moeilijke doelgroep. De problemen waar deze meiden mee kampen zijn schrikbarend.

MvL: Er is veel schaamte bij de ouders en de kinderen zelf.

LA: Wat ik wel eens tegen ouders zeg is: Het is je kind, van alle kinderen heb jij je kind op deze manier van Allah gekregen. Dit helpt soms bij de

acceptatie. Soms zijn ouders ook zelf licht verstandelijk beperkt. Huwelijken tussen neef en nicht zijn wellicht ook van invloed.

MvL: Het trouwen van een licht verstandelijk beperkte jongere wordt wellicht soms ook als oplossing gezien?

LA: Ja, dat klopt. Het is dan een manier om een goede toekomst voor het kind te verzekeren.

MH: Wordt er nog vaak een partner uit land van herkomst gehaald voor deze jongeren?

LA: Nee, dit gebeurt vooral bij zwaardere vormen van een verstandelijke beperking. Wel worden kinderen wel eens teruggestuurd naar het land van herkomst.

MdG: Wat verwachten ouders daarvan?

GN:Dreigen met terugsturen of terugsturen gebeurt om ze bang te maken en om ze onder de duim te houden als ze bijvoorbeeld te veel uitgaan.

MH: Het is vaak een oplossing uit onmacht. Uit mijn eigen omgeving ken ik het verhaal van een meisje van 17 jaar die zwanger was geworden van haar autochtone vriend. Het hele gezin is terug gegaan naar Marokko.

MdG: Welke vragen hebben ouders? En met welke dingen zijn zij geholpen?

LA: Dit kan van alles zijn en is heel breed: Over schulden; Kan mijn kind ooit een toekomst opbouwen?; Psychische problemen van ouders zelf. Er gaat vaak een beerput open.

MdG: Dus het betreft hier niet alleen vragen over het kind, maar het hele gezin?

LA: Ja, vragen gaan over het hele gezin

MvL: Is dat anders dan bij autochtone ouders?

LA: Laat ik het omdraaien. Binnen Stichting MEE wordt ik wel eens ingeschakeld door collega's om met hen mee te gaan naar een gezin. Een consulent is er al een paar maanden mee bezig, maar er komt niets naar boven. En dan kom ik mee, en dan komen de angst, de tranen, etc. In de eigen taal kunnen die mensen hun eigen emoties kenbaar maken.

MvL: Dit onderschrijf ik, maar ik bedoel bij autochtone ouders, verschillen die emoties bij het accepteren en verwerken?

LA: Jazeker, er is een gigantisch verschil met autochtone ouders. In Marokko wordt LVB niet benoemd en er is geen naam voor. Je bent of normaal of heel erg de weg kwijt en dan moeten ze je opsluiten. Wanneer een jongere naar een psycholoog gaat is dit moeilijk uit te leggen; ik bent toch niet gek? Dit grijze gebied bestaat in Marokko niet.

GN: Op school merk ik dat ouders ook moeite hebben met erkennen dat kinderen iets niet kunnen. Dit is wel minder geworden doordat het ROC beter inspeelt op verwachtingen en vragen van ouders en leerlingen. Taalprobleem om te communiceren met de school zijn er zeker. Je moet veel leerkrachten van verschillende achtergronden hebben om met diverse groepen te kunnen communiceren.

MH: Het gaat ook om taal op een ander niveau, om alle emoties en verdriet te kunnen bespreken. Dat je er moeite mee hebt dat je kind iets niet kan wat je zou verwachten, is volgens mij bij ouders universeel. Middelen om hiermee om te gaan kunnen verschillen. Opleiding en de mate waarin je je kunt handhaven in de samenleving zijn belangrijker dan cultuur an sich. Geloof kan steun zijn, maar dan moet je weten hoe je het in moet zetten.

GN: Ik hoor ook vaak dat vanuit moskeeën dit soort projecten worden opgezet om mensen te steunen.

MH: Ange Wieberdink die in opdracht van VWS onderzoek deed 'Dubbel anders' (zie hierboven) is ook filmmaker. Ze maakte een film over migranten-gezinnen met een familielid met een verstandelijke beperking: 'Huseyin en Ayse' (<http://www.zie-zo.nl/?p=43>). Delen van de film zijn te zien via <http://www.mikadohelpdesk.nl/gehandicaptten.html>. Eind mei komt er een nieuwe film uit van Stichting ZieZo 'Ik neem je mee'. Ze zijn hiervoor naar Marokko gegaan en hebben een oudervereniging van moeders met een verstandelijk beperkt kind gefilmd. De aanwezigheid van een uitgebreid zorgaanbod in Nederland, wil niet zeggen dat kinderen hier per se beter af zijn dan in Marokko (http://www.zie-zo.nl/?page_id=617).

WdJ: Hoe zit het met het taboe op (het praten over) een lichte verstandelijke beperking?

HG: Dit werkt op een aantal manieren. Een taboe binnen de eigen gemeenschap en bij de familie. Vooral onder jongeren met een lichte verstandelijke beperking komen veel problemen met loverboys voor of jongens die de criminaliteit in gaan. Daarom houden ouders dit vaak voor hun kernfamilie: broers, zussen, ouders zijn alleen op de hoogte. Ouders houden veel informatie voor zichzelf, binnen deze kernfamilie. De gemeenschap en overige familie mag het niet weten. Zodra het probleem groter wordt, vragen wij of de familie het weet en of ze ondersteuning kunnen krijgen van de familie. Dan blijkt vaak dat men het aan niemand verteld heeft.

WdJ: Wat zouden consequenties van het bespreken van LVB met familie of vrienden kunnen zijn behalve roddel?

LA: Het taboe en de schaamte wordt wel steeds minder, deze spelen een minder grote rol dan eerst. Als je kind niet goed kan meekomen, weet je dat er iets is. Het is meer de acceptatie en teleurstelling bij de ouders zelf. Ouders willen altijd dat hun kinderen het beter doen dan zichzelf en dat kinderen hun kansen benutten. Maar bij deze kinderen lukt dat niet, niet omdat ze niet willen, maar omdat ze het niet kunnen. De schaamte heeft daar betrekking op. Loverboys en dergelijke zijn een gevolg, en dat weten de ouders niet eens. Taboe is er dus wel, maar is geen grote factor meer. Je moet hier dus niet teveel op inzoomen.

MH: Het mag geen excuus zijn voor instanties om deze problematiek niet op de kaart te zetten en aan te pakken.

HG: Het taboe uit zich bijvoorbeeld in het volgende: Er wordt alleen gezegd: 'Mijn kind gaat naar ROC.' Ik vraag altijd door naar welke ROC precies, en dan zeggen ze dat ze het niet weten om te verbloemen dat het om praktijkonderwijs gaat.

Informatie over Best Buddies Nederland

Bestuursvoorzitter Leo van Leeuwen laat een kort filmpje over Best Buddies zien en vertelt hierover.

LvL: Best Buddies bestaat sinds 2005 in Nederland. We koppelen jongeren met een lichte verstandelijke beperking in een één op één vriendschapsrelatie met hbo, universitair en ook wel mbo studenten. We zijn geen zorgbedrijf. De jongeren dienen zelfstandig te kunnen leven in de maatschappij. Het sociaal isolement dat dreigt bij de jongeren willen we voorkomen. We willen ze laten participeren en leuke dingen in de maatschappij laten ervaren. De studenten worden verleid tot actief burgerschap, ze kunnen bijdragen aan de maatschappij. Deze tweeledige doelstelling is uniek. Best Buddies werkt landelijk in 38 gemeenten. Over de jaren heen zijn er 4000 vriendschappen tot stand gebracht. Leuk nieuws is dat Best Buddies de Kroonappel heeft gewonnen (zie <http://bestbuddies.nl/bbn/Kroonappels>).

We rekruteren jongeren uit zorg- en verpleeginstellingen. We werven doorgaans niet via de ouders in de privésfeer. De studenten rekruteren we uiteraard ook via onderwijsinstellingen. Hier geven we presentaties. Studenten tekenen minimaal voor een jaar. Ze worden getraind voor ze als buddy beginnen en het eerste jaar krijgen ze elke zes weken intervisie. We werken ook met ambassadeurs. Dit zijn deelnemers die over Best Buddies vertellen. We constateerden dat het aandeel autochtone jongeren niet overeenkomt met het aandeel in de samenleving, vandaar dus ook dit onderzoek.

MH: Zijn de vriendschapsprojecten uitsluitend voor jongeren met LVB?

LvL: Ja, uitsluitend. De activiteiten die de jongeren in het Best Buddies filmpje met hun buddy deden, moeten zij ook kunnen. De zorgtaken zijn niet voor ons. Het bestuur en de studenten zijn geheel onbezoldigd. Er zijn twee uitdaging: het vinden financiers en het vinden van de studenten. Jongeren met LVB die willen deelnemen zijn er genoeg.

NS: De jongeren met LVB vinden we bij zorginstellingen waar we samenwerking mee hebben, maar ook via van mond tot mond reclame. Iedereen is welkom.

LvL: Werving van studentvrijwilligers doen we via hogescholen en dergelijke.

MH: Dit verklaart mogelijk waarom jullie weinig jongeren met een migratieachtergrond hebben, die wonen niet in instellingen.

MD: Wat gebeurt er na een jaar?

LvL: Soms gaat de vriendschapsrelatie door, soms niet. Soms krijgen ze een nieuwe buddy, sommigen houden heel lang een vriendschapsrelatie.

MD: Zijn het studenten van bepaalde studierichtingen die dit kiezen?

LvL: Vooral de sociale richtingen, maar we zijn geen stagebedrijf. Het gaat echt om vrijwilligers. Er is verder wekelijks contact, het koppel doet wekelijks een activiteit samen.

LA: Bij mijn project voor meiden met LVB lopen de studenten wel stage. Het gaat hierbij om eerste- en tweedejaars hbo-studenten social work.

De interviews met de jongeren in het kader van het onderzoek

Onderzoeker Diane Bulsink vertelt kort iets over de interviews die voor het onderzoek zijn gedaan en hierna is er de gelegenheid tot vragenstellen hierover.

DB: Ik zal kort iets vertellen over de interviews die in het kader van het onderzoek gedaan en de mogelijke behoefte aan maatjes. De enkele Turkse en Marokkaanse jongeren die al aan Best Buddies deelnemen zijn hierover positief. Matching op etniciteit en geslacht leek bij hen niet erg te leven. Een overeenkomstige persoonlijke levensstijl vonden zij belangrijker. Het was erg lastig om jongeren met een lichte verstandelijke beperking te vinden die nog niet aan Best Buddies deelnemen. Uiteindelijk vonden we gelukkig veel jongeren via een praktijkschool, dit met dank aan Geke. Er zijn in totaal 21 jongeren gevonden en geïnterviewd. Er leek onder deze groep wel behoefte aan maatjes. Wel konden jongeren zich er moeilijk een voorstelling van maken wat zo'n Best Buddies project concreet zou inhouden. Verder leek er onder de jongeren die begeleid zelfstandig woonden of in een instelling een grotere behoefte te zijn aan maatjes dan onder de jongeren die we via een praktijkschool hebben gevonden.

MH: Kwam uit de interviews naar voren dat de jongeren geen vrienden hadden tot deelname aan Best Buddies?

DB: De jongeren die begeleid wonen of in een instelling vertelden weinig contacten te hebben, bijvoorbeeld alleen met hun begeleiders.

MdG: We vonden een duidelijk onderscheid tussen jongeren die thuis wonen en in een instelling. De jongeren die thuis wonen noemen veel vrienden, maar de kwaliteit van hun vriendschappen is twijfelachtig. Zij wilden niet perse meer vrienden, maar hebben vooral behoefte aan een ander soort vriendschap, bijvoorbeeld iemand met wie ze in vertrouwen konden praten. De jongeren uit de instellingen hebben sowieso weinig vrienden.

LA: Hoeveel jongeren zijn geïnterviewd die in zorginstelling wonen?

DB: Zes. Verder hebben we jongens en meiden geïnterviewd, maar meer jongens.

MvL: Dit is erg weinig. Welke leeftijd?

LvL: De doelgroep is van 16-36.

LA: Wat ga je doen met de interviews?

DB: Deze verwerken we en deze informatie komt in het rapport te staan. We hebben zes jongeren die in een instelling of begeleid wonen geïnterviewd. In

totaal hebben we 21 jongeren die nog niet deelnemen aan Best Buddies geïnterviewd. De overige 15 jongeren wonen dus thuis bij familie.

MvL: Gaan jullie er conclusies aan verbinden? Groepje van zes jongeren die gebruik maken van een zorgaanbieder. Wat zegt dat in vergelijking met de praktijkschool jongeren?

LA: Bij de jongeren die op een praktijkschool zitten heb je te maken met een andere leeftijdscategorie dan bij de jongeren die in een instelling wonen.

MD: Jongeren die nu thuis verblijven, die afhankelijk zijn van hun familie, voor die categorie is het belangrijk om te koppelen op geslacht en religie. Dit speelt een belangrijke rol bij de toestemming door de ouders.

LA: Dit maakt niet bij iedereen uit. Bovendien zou het belang van de jongere voorop moeten staan.

MD: Dat is waar, maar het kan een argument zijn om wel of niet (te mogen) meedoen.

LA: Ik kreeg een keer een vraag van een Marokkaanse moeder die per se een Marokkaanse vrijwilliger wilde, ik heb het expres niet gedaan, maar het meisje gekoppeld aan een autochtone vrijwilliger. Ze gaf het toch een kans en het gaat prima. Een jongen zou te ver gaan, maar dit gaat goed.

MdG: We hebben aan de jongeren zelf gevraagd wat hun voorkeur is wat betreft een maatje, voor selectie op etniciteit was weinig belangstelling. Op geslacht soms wel. Wat er uit sprong was dat mensen een match willen op basis van interesses en levensstijl, en juist graag dingen samen willen doen met diegene die ze zelf niet doen of niet met hun huidige vrienden kunnen doen.

Randvoorwaarden project voor Turkse en Marokkaanse jongeren met LVB en mogelijke toekomst scenario's

MdG: *We willen het nu graag hebben over de randvoorwaarden van een Best Buddies project voor Turkse en Marokkaanse jongeren. We hebben het gehad over een goede match op basis van de wensen van de jongeren (wellicht ouders). Hoe is dat nu?*

NS: Er is altijd een tweede contactpersoon. Soms hebben ouders bepaalde eisen bij de jongste deelnemers (van 16 of 17 jaar), maar meestal gaat het vanuit de jongeren zelf.

MdG: Wat zijn de wensen en eisen van ouders?

NS: Zij hebben vaak goede punten, waar we wat mee kunnen. Soms is een jongen bijvoorbeeld erg bezig met relaties. Het is dan niet handig om hem aan een meisje te koppelen.

MvL: Ik kan me voorstellen dat de verwachtingen van de vriendschap vanuit de jongere soms erg groot zijn. Een vrijwilliger wil wat bijdragen. Hierdoor kan de verhouding scheef zijn en dit lijkt me iets om voorzichtig mee te zijn.

LvL: De intake gaat heel zorgvuldig. Begeleiders van de instellingen zijn hier ook bij betrokken, die weten veel van de jongere. Matching gebeurt in

beginsel op papier. Vervolgens is er contact waarin verwachtingen worden getest in een kennismakingsgesprek.

GN: De verwachtingen van een student zijn waarschijnlijk veel beter in kaart te brengen dan die van de jongere?

NS: Dit vergt wat begeleiding inderdaad. Soms is er wel sprake van claimgedrag van een jongere, bijvoorbeeld elke dag bellen. Hulp van ouders is dan handig hierbij.

LA: Zijn er LVB jongeren van allochtone afkomst die aan Best Buddies deelnemen?

LvL: Een beperkt aantal, minder dan tien in heel Nederland. Dit verklaart ook waarom er maar een paar Turkse en Marokkaanse deelnemers in het onderzoek zijn betrokken. Ze zijn er gewoonweg nog niet.

GN: In Amersfoort draait een soortgelijk project, Coach & Co. Als ouder of school kun je jongeren aanmelden die weinig vrienden hebben. Van Best Buddies hadden we nog niet eerder gehoord.

LvL: Voortaan willen we niet alleen via verpleeg- en zorginstellingen werven, maar ook via het Voortgezet Speciaal Onderwijs.

MdG: Dit kan denk ik een soepel bruggetje zijn naar mogelijkheden voor de toekomst.

HG: Waar zijn deze vso's precies?

LvL: Eén in Zwolle en één vso in Breda

HG: Waarom deze regio's?

LvL: Ivm contacten daar die er al lagen.

MH: Niet in de Randstad/grote steden?

LvL: Nee.

MvL: Is er hierbij een focus op migranten of gewoon breed?

LvL: Niet specifiek. Er is geen focus, dat doen we niet. Maar via de vso werven is wel een betere methode om de migrantendoelgroep te bereiken.

MdG: Waar zou Best Buddies op moeten letten als ze willen dat meer migrantenjongeren deelnemen?

MD: Ik denk dat het goed zal zijn als aanknopingspunt wanneer het project gebruik maakt van bestaande voorzieningen. Bijvoorbeeld allochtone studenten voorzieningen. Het is ook belangrijk om elementen waar allochtonen gevoelig voor zijn te benadrukken. Bijvoorbeeld dat het belangrijk is om belangeloos iets voor je naasten/omgeving te doen.

MH: Iemand als voorbeeld meenemen naar voorlichtingsbijeenkomsten, etc., dus een migranten jongere en zijn/haar maatje. Herkenbaarheid, daar gaat het om. Met rolmodellen werken van allochtone afkomst.

MD: Toegankelijke informatie. Ik wil desgewenst wel naar de presentatie kijken. Misschien kunnen we jullie vanuit Rotterdams Kenniscentrum Diversiteit adviseren over hoe migranten jongeren makkelijker te bereiken.

MH: Samenwerking is een ander element. Voor het bereiken van deze doelgroep is het belangrijk om contacten te leggen met lokale zelforganisaties. Die organisaties kunnen je snel bijpraten over de lokale situatie. Bij jongeren die problemen geven in wijken zie je vaak dat niet de harde kern, maar de jongens er om heen mogelijk een LVB hebben bijvoorbeeld, maatschappelijk werk weet hier meer over, of de politie, of het welzijn. Samenwerkingsrelaties kunnen heel belangrijk zijn.

LA: Filmpjes in de eigen taal, voor ouders, voor scholen, jongeren en studenten. Communicatie is erg belangrijk.

HG: Toegankelijkheid, benoemen wat Best Buddies al jaren voor al die problemen heeft gedaan.

GN: Wanneer het gaat om het zoeken van deze jongeren, dan kan dit door op de ROC's met broers of zussen van jongeren met een LVB in gesprek te gaan. Die kan zijn broer of zus bij jullie brengen. Dus bekendheid geven aan Best Buddies bij ROC's.

MvL: Samenwerken met de club van mensen met LVB. Hierin zitten veel mensen uit de doelgroep, zij zijn al wat ouder en die kunnen je ook verder helpen.

LA: Daar vind je geen mensen met een lichte verstandelijke beperking van allochtone afkomst. Houdt het tussen de mensen.

MdG: Er zijn dus diverse strategieën voor het bereiken, een ander punt is de rolmodel functie.

HG: Best Buddies moet ook iets doen in haar eigen beleid. Wordt er in de toekomst beleid geformuleerd op dit thema?

LvL: Bij belangstelling gaan we daar natuurlijk mee door. Maar deelname van allochtone jongeren is geen doel in zichzelf. Is er belangstelling vanuit de maatschappij, dan willen we faciliteren. Ons viel op dat we heel weinig allochtone jongeren aan Best Buddies deelnemen, die melden zich niet. We vroegen ons af, kunnen wij nog iets doen, gegeven onze doelstellingen.

MH: De doelgroep is heel groot, maar Best Buddies ziet ze niet. Dit vraagt om een continue aanpak binnen eigen organisatie. Dit is altijd een zaak van langere termijn en langere adem.

MvL: Bij het platform LVB zitten wel een aantal mensen van allochtone afkomst. Ze komen daar anders binnen, bijvoorbeeld via kookcursussen, daar komen allerlei mensen op af. Dan is er geen drempel.

GN: Ik zou het een verbreding vinden om ook te kijken naar jongeren met een andere etnische achtergrond, dus niet alleen jongeren met een Turkse of Marokkaanse achtergrond.

MH: Bereiken jullie die wel, de Surinaamse en Antilliaanse jongeren bijvoorbeeld?

LvL: Nee, en dat is het plan.

Rondvraag en sluiting

MD: Ik wil benadrukken dat het belangrijk is dat allochtone jongeren die van Best Buddies gebruik willen maken en hun ouders, goed worden geïnformeerd: Deze koppeling zal een opening zijn naar meer mogelijkheden. Een nieuwe vriend opent een nieuwe wereld. Deze boodschap zal helpen om meer doelgroepen te bereiken.

AJ: Ik heb geen vraag, ik herkende wel veel over de taboes uit het eerste onderdeel. Dat speelt bij ons ook.

WdJ: Misschien is het een idee om tijdens de uitreiking van de Kroonappel dit in een bijzin te noemen.

LvL: Goeie tip, morgen bij het interview voor Trouw.

MH: De media kunnen inderdaad heel veel doen. Mijn algemene tip: Ga vanuit de vindplaatsen. Deze zijn soms heel lokaal. Er is geen algemene manier. Kijk naar het lokale en werk vanuit daar.

HG: Tip: ga met intermediairs en bruggenbouwers praten. Dit zijn vaak heel actieve mensen, ga met hun samenwerken en kijk wat het oplevert.

NS: Ik heb geen vraag. Ik vond het een bijzondere meeting, bedankt!

LvL: Ik sluit me hier helemaal bij aan.

GN: Er is ook een praktijkonderwijs platform: dit is een werkverband. Jaarlijks komen veel scholen bijeen. Wellicht hebben jullie hier nog iets aan.

LA: Kijk goed naar jullie eigen organisatie, wat is de diversiteit daarin?

LvL: Goed punt, eigenlijk moet zelfs het bestuur een afspiegeling zijn van de samenleving.

LA: Veel van deze projecten redden het niet omdat er puur vanaf boven wordt gekeken. Zoek mensen die iets voor jullie organisatie kunnen betekenen. Qua onderzoek: Zes interviews is erg weinig. Ook qua breedte, niet werven via één praktijkschool maar meerdere. Interview meerdere personen.

DB: Ik heb heel veel organisaties o.a. praktijkscholen benaderd. Zij wilden meestal niet meewerken, dus het was al erg moeilijk om één praktijkschool te vinden.

LA: Via mij hadden jullie ook jongeren kunnen vinden.

MH: Jullie hebben een unieke functie in Nederland. Dat vind je nergens. Zet die in. Maar let er wel op dat intermediairs en bruggenbouwer worden vaak overvraagd door onderzoekers, vanwege hun kennis en netwerken en de lijnen die zij kunnen leggen. Deze vragen krijgen wij ook vaak.

LA: Ik herken het probleem, maar we kunnen wel doorverwijzen.

MdG: Sluit de expertmeeting af en bedankt de aanwezigen hartelijk voor hun deelname en inbreng.

Bijlage 6: Verslag van interview met Aysel Disbudak

Dit interview vond plaats op 31 mei 2013 in Amsterdam.

Inleiding

AD: Aysel Disbudak (Directrice van Unal zorg)

DB: Diane Bulsink (Onderzoeker bij het Verwey-Jonker Instituut en interviewster)

Unal zorg is een algemene AWBZ instelling en biedt ondersteuning en begeleiding aan verstandelijk gehandicapten mét aandacht voor hun culturele achtergrond. De cliënten van Unal zorg wonen meestal thuis en hebben extra ondersteuning nodig. Dit wordt geboden in de thuissituatie maar er zijn ook diverse vormen van opvang bij Unal zorg zelf. Unal zorg verzorgt de begeleiding bij een kleine woongroep en biedt daarnaast ook zelfstandig begeleid wonen. De meeste cliënten zijn van niet-Nederlandse afkomst. Bij Unal zorg is de ondersteuning en begeleiding gericht op het kind als onderdeel van het gezin. Vanuit dit oogpunt wordt niet alleen het kind, maar ook het verdere gezin bij de zorg betrokken. (<http://www.unalzorg.nl>)

DB: Vertelt kort iets over het Verwey-Jonker Instituut, Best Buddies Nederland en het onderzoek. Hierna gaat het interview van start over de leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking en maatjesprojecten voor deze groep.

De leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking

DB: Zou u iets kunnen vertellen over de leefsituatie van jongeren met een lichte verstandelijke beperking (LVB) van Turkse en Marokkaanse afkomst?

AD: Het probleem is dat Turkse en Marokkaanse jongeren en hun ouders de beperking niet accepteren. Hierdoor zoeken ze zelf geen hulp. Pas als de problemen vergaand geëscaleerd zijn, komt er verplichte hulp.

DB: Tijdens de expertmeeting werd door een van de deelnemers gezegd dat het taboe wel een minder grote rol is gaan spelen de afgelopen jaren, ervaart u dit ook zo?

AD: Nee, ik zie hierin weinig verbetering als ik kijk naar de mensen van Turkse en Marokkaanse afkomst die naar Unal zorg toekomen.

Jongeren van Turkse of Marokkaanse afkomst hebben te maken met twee culturen. Veel ouders zijn orthodox en het immigratieproces is vaak niet goed verlopen. Hiernaast hebben ze te maken met de lichte verstandelijke beperking. Een LVB zie je niet aan het uiterlijk van iemand. De ouders snappen niet goed wat dit is en betekent. Deze jongeren hebben een grote kans om misbruikt te worden, dit kan op allerlei manieren gebeuren. Verder belanden veel van deze jongeren in de criminaliteit. Dit komt doordat zij heel graag bij een groep willen horen. Ze hangen veel op straat. Deze jongeren vragen niet om een buddy. Wil je ze bereiken, dan zul je de straat op moeten. Verder is het belangrijk om te letten op het woordgebruik. Vanuit Unal zorg bieden we bijvoorbeeld dagbesteding aan, maar dit noemen we Unal College. Hier bieden we de jongeren verschillende dingen aan die ze kunnen leren. Unal zorg speelt op de jongeren in en sluit aan, je moet zo laagdrempelig mogelijk zijn. Het is belangrijk om niet star te zijn. Jongeren willen zich profileren. Het is dus belangrijk om met Turkse en Marokkaanse mensen te werken die een rolmodel zijn.

De jongeren en hun ouders accepteren de handicap niet. Zo zeggen de ouders bijvoorbeeld: 'Hij is een beetje naïef'. De jongeren met een LVB proberen gewoon mee te doen. Maar ze mislukken op allerlei fronten, op school komen ze niet goed mee, een baan volhouden lukt niet, etc. Hierdoor raken ze gefrustreerd en komen ze sneller op het slechte pad.

AD: Er gewoon bij horen is heel belangrijk. Veel jongeren trouwen dan ook en stichten een gezin. Dit wordt vanuit de ouders vaak als het ideaal gezien. Als dit gelukt is, is de opvoeding geslaagd. Als dit niet gebeurt blijven ze thuis wonen bij hun ouders. Er wonen heel weinig jongeren met een LVB zelfstandig met begeleiding of in instellingen.

DB: Hoe zit het met de participatie van deze jongeren?

AD: Vrijwilligerswerk doen ze niet. 'Je zou wel gek zijn als je gaat werken zonder dat je er geld aan verdient' vinden veel jongeren. Dagbesteding doen deze jongeren ook niet. Soms werken ze, bijvoorbeeld in een fietsenwinkel. Dit is een baantje waarvan ze vinden dat dit redelijk stoer klinkt. Werk in bijvoorbeeld de groenvoorziening heeft geen aanzien en hiervan hebben deze jongeren een negatief beeld. Dergelijk werk willen ze dus niet doen.

DB: Maar wat betekent dit, wat doen deze jongeren dan wel?

AD: Veel jongeren krijgen een uitkering en hangen rond op straat. Heel veel hangjongeren hebben een LVB.

DB: Hoe zit het met de sociale contacten van Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB?

AD: Ze hebben wel vrienden, maar de vraag is in welke mate. Hier bij Unal zorg merk ik dat jongeren die elkaar van de praktijkschool kennen, hier geen contact met elkaar zoeken, dat willen ze niet. Ze willen liever niet bevriend zijn met jongeren van de praktijkschool. Aan de andere kant hebben ze weinig contacten met succesvolle hoger opgeleide jongeren. Die hebben vaak

een druk leven en zitten niet op deze jongeren te wachten. Veel ouders van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking hebben zelf heel weinig bagage. Dit is van invloed op de opvoeding. Nederlandse ouders doen dit vaak toch anders. Turkse en Marokkaanse ouders zien opvoeding vaak als verzorging; eten, wassen etc. De school zorgt voor het leren. Er is geen pedagogisch klimaat binnen de opvoeding. Bij autochtonen is dit anders, daar is vele meer ruimte voor leren. Zo vertellen ouders bijvoorbeeld veel meer over wat er gebeurt en wat ze aan het doen zijn aan hun kinderen. 'Ik pak nu melk voor je uit de koelkast, die er voor zorgt dat de melk lekker koud blijft' i.p.v. 'Hier (wijst aan), melk'. Veel hangt ook samen met de lage sociaal economische status van veel Turkse en Marokkaanse ouders. Waarschijnlijk is de situatie bij hoog opgeleide Turkse en Marokkaanse ouders met een kind met een LVB heel anders en gaat dit een stuk beter.

DB: In de expertmeeting kwam de vraag ter sprake of het zou helpen wanneer een jongere de diagnose LVB zou krijgen. Hoe denkt u hierover?

AD: Nee, dit zal niet helpen, ze willen deze diagnose namelijk niet. Een dergelijke diagnose betekent namelijk dat het moeilijker wordt om te kunnen trouwen. Trouwen en kinderen krijgen, is iets dat heel belangrijk wordt gevonden.

DB: Nu we het over trouwen hebben. Hoe zit het met een bruid of bruidegom uit het buitenland halen. Gebeurt dit nog veel?

AD: Onder jongeren met een LVB komt een bruid of bruidegom uit het buitenland halen redelijk veel voor en meer dan onder jongeren zonder verstandelijke beperking. Hoogopgeleide Turkse en Marokkaanse vrouwen willen geen man met een LVB, waarvan ze het gevoel hebben dat ze een extra kind aan deze man hebben. Voor mannen van Turkse of Marokkaanse afkomst is het belangrijk dat de vrouw een 'Fatima' is, een vrouw die goed voor hem, de kinderen en zijn ouders kan zorgen en gehoorzaamt. Ook zij willen dus geen vrouw van de praktijkschool. Jongeren met een LVB willen zelf ook geen partner met een LVB. Het is dus voor jongeren met een LVB makkelijker om een gewone partner zonder LVB te vinden uit het land van herkomst.

Aantal jongeren van Turkse en Marokkaanse afkomst met een LVB

DB: In uw stukken geeft u aan dat u denkt dat het om grote aantallen Turkse en Marokkaanse jongeren met LVB gaat, aan hoeveel jongeren denkt u dan?

AD: Vooral in de grote steden zijn veel Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB. Het is niet te zeggen om hoeveel jongeren het qua aantallen gaat. De hangjongeren die problemen veroorzaken, zijn bijna allemaal LVB-ers. Vandaar dat deze problematiek om meer aandacht vraagt. De GGD in Amsterdam wilde eens een onderzoek doen naar het aantal allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Hier zijn ze niet uitgekomen. Je kunt hier namelijk niet achterkomen. De etnische achtergrond van

cliënten wordt bij zorginstellingen niet officieel vastgelegd en je zit met de privacy regels.

Behoeftte aan maatjes en randvoorwaarden

DB: Denkt u dat er behoefte aan maatjes is onder Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB?

AD: Ik denk niet dat er op die manier behoefte is aan een maatje. D.w.z. wanneer je zegt dat jongeren met een LVB een buddy kunnen krijgen, dan zullen de jongeren zeggen: 'Ik hoef niet zo'n buddy'. Op andere manieren denk ik dat die behoefte er wel is. Je moet kijken wat de jongeren leuk vinden en hen daarmee lokken. Je moet het tactvol spelen zodat ze het gevoel hebben dat ze het zelf gewild hebben. In onze cultuur is non-verbale communicatie erg belangrijk en de communicatie verloopt vaak indirect. Je zou de jongeren kunnen werven op plekken waar ze collectief bij elkaar komen. Bijvoorbeeld bij de voetbal of op de praktijkschool. Verder moet je een binnenkomer hebben, bijvoorbeeld 'iemand die je kan helpen met huiswerk'. Een andere benadering is hier noodzakelijk: Eerst moet het vertrouwen worden gewonnen en verder moet je de jongeren opzoeken op plaatsen waar ze al naar toe gaan. Een brochure werkt niet.

DB: Je zegt dat een brochure niet werkt. Hoe dan wel?

AD: Wellicht zou Best Buddies gezamenlijk met een praktijkschool iets op kunnen zetten, zodat het zogenaamd onderdeel is van de school.

DB: Wanneer Best Buddies aan deze voorwaarden zou voldoen, zou er dan behoefte zijn aan een dergelijk maatjes project voor Turkse en Marokkaanse jongeren met LVB?

AD: Ja, indien dit lukt is het een goed idee. De communicatie en de manier waarop het gebracht wordt zijn heel belangrijk. Met mensen die ik ken van Unal zorg die een LVB hebben, spreek ik vaak af dat we elkaar op straat niet groeten. De schaamte is erg groot.

DB: Oké, duidelijk. Wanneer Best Buddies communiceert dat het om buddies gaat voor jongeren met een LVB, dan ga je hiermee de jongeren dus niet aanspreken.

AD: Klopt. Het is van belang om na te denken over waar ze de jongeren kunnen vinden en hierbij aan te sluiten en om te kijken waar de jongeren behoefte aan hebben. Daar zou Best Buddies op in moeten zetten als ze dit zouden willen. Verder geldt dat als je alloctonen wilt bereiken, je ook met alloctonen zult moeten werken. Dit kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld door bekende rolmodellen in te zetten of te werken met Turkse en Marokkaanse stagiaires of studenten. Het meekrijgen van de ouders is verder van wezenlijk belang. Dit is zo omdat loyaliteit bij mensen van Turkse of Marokkaanse afkomst heel belangrijk is. Wij leven in een 'wij-cultuur', deze is veel meer gericht op hoe de sociale omgeving naar je kijkt en jouw handelingen beoordeelt.

DB: Hoe kun je de ouders meekrijgen?

AD: Ouders komen vaak niet op school, de vraag is dus hoe je er voor zorgt dat deze ouders wel komen. Dit kan door bijvoorbeeld voorlichting op school te geven over voorzieningen. Hierin kan dan o.a. Best Buddies worden genoemd, zodat de ouders hier bekend mee worden. Hiervoor heb je iemand nodig met een Turkse of Marokkaanse achtergrond die liefst zelf ook ervaringsdeskundige is. We merken bij Unal zorg dat als je in gezinnen komt, een zelfde etnische achtergrond het heel veel makkelijker maakt om binnen te komen en goed contact te krijgen. Zo zegt het mij veel meer wanneer iemand vertelt uit een bepaald gebied uit Turkije te komen. Wanneer iemand van autochtone afkomst bij een gezin binnenkomt, dan wordt er vaak gedacht: 'Weer iemand die met allerlei praatjes komt waar we niets van begrijpen'. Het eerste contact is echter heel belangrijk.

DB: Zou je nog iets kunnen vertellen over de randvoorwaarden waaraan maatjesprojecten voor Turkse en Marokkaanse jongeren met LVB aan moeten voldoen? Zijn geslacht of etniciteit hierin belangrijk?

AD: Wanneer het om een meisje met een LVB gaat, dan moet de buddy een meisje zijn. Wanneer het om een jongen met LVB gaat, dan kan de buddy een jongen zijn of een meisje. Een jongen gekoppeld aan een jongen is beter, want dan kan deze als rolmodel fungeren.

DB: Is eenzelfde etnische achtergrond belangrijk of niet?

AD: In eerste instantie is het makkelijker wanneer het om iemand met diezelfde culturele achtergrond gaat. Maar je kunt ook gewoon aan de jongere zelf vragen wat hij of zij wil. Dit zal voor iedereen verschillend zijn.

DB: Nog even over de plaatsen waar Best Buddies deze jongeren zou kunnen vinden. Waar denk je dan zoal aan?

AD: Praktijkscholen, maar bijvoorbeeld ook de Turkse of Marokkaanse groenteteboer. Deze jongeren gaan over het algemeen niet naar de moskee, dus daar zijn ze niet te vinden.

Overig

DB: Zijn er nog zaken die we niet besproken hebben, die volgens jou wel belangrijk zijn?

AD: Werkgelegenheid is ook belangrijk. Het is voor deze jongeren moeilijk om een baan te vinden en te behouden. De buddy zou aan dergelijke problemen ook aandacht kunnen besteden en de jongere bij kunnen staan als het even niet zo lekker loopt. Het zou dan ook goed zijn als de buddies zich bewust zouden zijn van dat ze kunnen helpen bij dit soort dingen. Dit zou Best Buddies naar hen toe kunnen communiceren. Als het alleen gaat om het delen van vreugde, dan heeft zo'n maatjesproject weinig meerwaarde.

DB: Je vertelde net over een hele hoop problemen waarmee Turkse en Marokkaanse jongeren met een LVB te maken hebben. Hoe liggen de

verhoudingen tussen degenen waar het wel goed mee gaat en degenen waar het niet goed mee gaat?

AD: Landelijk gezien gaat het met een enkeling wel goed. Vanuit Unal zorg doen we veel aan begeleiding en zorgen voor het stukje dat de ouders niet kunnen. We begeleiden onze cliënten, mensen met LVB, heel intensief en zien duidelijk resultaten.

AD: Vertelt nog dat er in september een boek uitkomt over criminaliteit. Hierin komt ook een deel te staan over allochtone jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Hieraan werkt Aysel Disbudak mee. Tot slot maakt ze zich zorgen over de toekomst. Deze jongeren hebben heel veel problemen, maar in tijden van bezuinigingen is er weinig aandacht voor deze groep.

DB: Hartelijk dank voor het interview.

Colofon

Opdrachtgever	Best Buddies Nederland
Financier:	Oranjefonds (Helffer Kootkar prijs)
Auteurs	Drs. D. Bulsink Drs. M. J. de Gruijter
Met medewerking van	T. Jibodh
Omslag	Ontwerppartners, Breda
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-599-2

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2013.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door het Oranje Fonds, het fonds voor sociale initiatieven in het Koninkrijk der Nederlanden. Vanuit het Fonds op Naam Helffer Kootkar reikt het Oranje Fonds iedere twee jaar een prijs uit. De prijs is bedoeld voor personen of instellingen die zich op bijzondere wijze hebben onderscheiden in het bevorderen van maatschappelijke participatie en zich inzetten voor mensen die door ziekte, gebrek, of sociale en culturele achtergrond een marginale positie in de samenleving hebben. De geldprijs is bestemd voor een onderzoeks- of ontwikkelingstraject binnen het werkveld of organisatie. Best Buddies Nederland ontving de prijs in 2009.

Website Oranje Fonds: www.oranjefonds.nl

Best Buddies Nederland wil het leven van mensen met een lichte verstandelijke beperking (LVB) verrijken door vriendschap. Deze non-profitorganisatie koppelt jonge mensen met een verstandelijke beperking in een een-op-een vriendschapsrelatie aan studentvrijwilligers. Best Buddies bereikt echter nauwelijks allochtone jongeren. De organisatie wil een beter inzicht verwerven in de betekenis die zij zou kunnen hebben voor allochtone jongeren met een LVB.

Het Verwey-Jonker Instituut deed onder andere literatuuronderzoek, sprak met experts en interviewde jongeren - mogelijk dankzij de Helffer Kootkar prijs van het Oranje Fonds.

Dit rapport beschrijft de leefsituatie van Turkse en Marokkaanse jongeren met een lichte verstandelijke beperking en de mogelijke behoefte aan maatjes. Hiernaast volgen er aanbevelingen voor Best Buddies: hoe kunnen zij ervoor zorgen dat allochtone jongeren meer gebruik gaan maken van hun aanbod?

